HÁY JÁNOS

VERS, BALLADA, EPOSZ, GÖRÖG DRÁMA, REGÉNY

1.
Egyik ő a hegyen lakott,
másik ő a völgyben lakott.
Rögvest látszik, ez itt vershelyzet,
valamint hogy egyik ő csakis a hegyen lakhat,
másik ő pedig csakis a völgyben.
Ha ebben változás állna be,
az nem vershelyzet lenne, hanem forradalom.
Ám a hegyen hiába veszik mindenből a legdrágábbat,
csempéből, háztartási gépekből, csaptelepekből,
ezek a rendkívül drága gépek is elromolhatnak,
a csapok csepegésre adják a fejüket,
hogy használjunk végre egy költői képet,
valamelyik háztartási gép, mondjuk
a vízforraló, legyen a vízforraló,
mert ott, ugye, a sokat jelentő víz és a forrás,
amivel szinte észrevétlen megelőlegezzük az eseményeket.
Ám a hegyen nem laknak termelők és szerelők,
csak és kizárólagosan fogyasztók.
Így került a völgyi lakó a hegyi lakó lakásába.
Hogy a korábbi megnevezéseket használjuk:
másik ő az egyik őhöz.
A vers első csúcspontjához értünk,
amikor is első látásra beindultak a hormonok.
Lassan-lassan zárlatot okoztak egyéb gépek is,
végül probléma mutatkozott a vízvezetékkel is,
s kiderült, a másik ő nemcsak remek villanyszerelő,
hanem ért a vizes dolgokhoz is,
de ha kell, tetőt cserél és falakat.
Mindezt megtudta egyik ő családja,
és elűzték a hegyről a szerelőt.
A búcsú pillanatát azzal a képpel tudja a szöveg megjeleníteni,
hogy másik ő egy sziklameredélyen lógva
felfelé nyújtja a kezét,
egyik ő felülről próbálja megmarkolni ezt a kezet,
de mikor épp sikerülne, a másik ő talpa alatt meggurulnak a kövek.
Mindig épp annyit csúszik lejjebb, amennyi szükséges
a két kéz közötti pár centis távolsághoz.
Aztán ez a pár centi nő, s az izgalmas jelenet végén

TISZTULÁS (2012),
VEGYES TECHNIKA, FÉNYVISSZAVERŐ REFLEXFÓLIA,
JELZŐTÁBLA, 76×105 CM

az amúgy a közösség,
tulajdonképpen a nemzet
számára is rendkívül hasznos szerelő
a mélybe zuhan.

2.
A verset balladaként folytathatjuk.
Egyrészt van egy balladai homály,
amely homályban sírás hallatszik,
egyik ő zokog az elvesztett szerelemért,
valamint üvöltözés, főleg az anya hangja,
hogy tehetted ezt, hogy tehetted?
Az apa hallgat,
ha komoly dologról van szó, soha nem nyitja ki a száját,
képtelen a lánya mellé állni, fél, hogy a felesége emiatt
megint megvonja tőle a szexet, mint mindig,
de most lenne neki mire hivatkozni.
Na, jó kis helyzet, és még mindig homály van.
Így aztán kiabálások közepette, homályban egyik ő megszüli
az idegen embertől való gyereket.
Otthon szülés, még szerencse, hogy ez divatba jött,
s nem kellett szégyenszemre végigmenni a hegyen
terhesen egészen a hegyi kórházig a hegyi doktorhoz.
De hát nem lehetett innéntől már rejtegetni a gyereket.
Nem lehetett mondani, hogy internetről letöltöttek sírást,
hogy újra gyermekhangok töltsék meg a házat.
A szomszédok és a rokonok egyre csak kérdezgetik,
kitől van ez a gyerek, tán csak nem a szerelőtől,
egy völgyi lakostól.
A ballada ezen részén a gyereket sétálni vivő anyát
megvető tekintetek kísérték erre a sétára,
a hegyi játszótéren elfordultak tőle a hegyi gyerekeket szült anyák.
Vérmérgezőnek nevezték titokban, de a ballada szövege
a nagyobb hatás kedvéért vérrombolónak nevezi,
például amikor a lány elalszik, és álmában minden
hegyi lakos megjelenik, és az arcába üvölti nagybetűvel: VÉRROMBOLÓ.
Ennek az lett a vége, hogy egyik ő leugrik a János-hegyről,
és a zuhanás következtében elhalálozik.

3.
A megmaradt gyereket, aki különben görög volt,
mert időnként születnek görögök, görög hősök,
a nagyszülők nevelik, mintha saját gyerek lenne.
Ám egy napon, amikor nagykorúvá válik,
egy igazságszerető hegyi lakos elárulja,

ki is a valódi édesanyja. És az apám, kérdezi a görög hős,
és akkor ez a jóakaró említést tesz az apáról.
Ekkor a görög feldúltan berohan a palotába,
mert közben palota lett a korábbi lakásból,
fellöki a szolgákat, majdnem elbotlik Argoszban,
Odüsszeusz kutyájában, amit befogadtak,
mikor a híres hős meghalt. A hegyen becsülik a kutyákat.
Általában ilyenekkel mutatják ki az emberszeretetüket.
Mit tettetek, kiabál a hős, apámat elűztétek,
anyámat a halálba kergettétek. Bűnt halmoztok bűnre,
aztán csak úgy záporoztak az állandó eposzi jelzők.
A görög, mikor kiüvöltözte magát, útra kelt,
hogy a völgyben meglelje az apját.
Álruhát öltött. Lehetett kapni a farsangi mulatságokra
vagyonokért olyan ruhát, amiben kiköpött völgyi
lakosnak néz ki az ember. Persze a völgyben mindenki
tudja, hogy ez jelmez, de nem haragszanak,
mert a jelmezesek néha, ha betévednek a völgyi ivóba, fizetnek.
Mit akarsz tudni, hegyi ember, kérdezték, mikor megjelent a görög.
Hogy ki az apám, mert én a hegyre születtem,
de az apám egy völgyi ember,
aki az anyámmal esett szerelembe,
s e szerelem gyümölcse vagyok én.
Dehogy, itt nincs olyan ember,
aki valóban, és nem csak álmában,
megdughatott volna egy hegyi lakost.
Ha fizetek egy kört, akkor sincs?
Akkor sincs.
Mikor van?
Ha három kört fizetsz.
Akkor a görög hős elővette bugyellárisát, és letette a három kör árát.
Ismerünk, mondták akkor a völgyi lakosok egyszerre,
mert még nem voltak olyan individualisták, hogy külön beszéljenek,
hogy ismernek egy szomorú villanyszerelőt
a Böszörményi út negyven szám alatt,
tényleg alatta, mert a szuterénban lakik.
A görög hős ekkor néhány istenhez
intézett fohász után nekikerekedett,
és a megadott címen megtalálta az apát.
Apám, kiáltott. Fiam, kiáltott az apa,
mert rögtön felismerték egymást.
Az már csak töredékesen van kifejtve, hogy az anya,
mikor leugrott a János-hegyről, végül is
megakadt egy ágban, vagy véletlen a libegőre esett,
ami aztán levitte a zugligeti végállomásra,

és ott bújt el, erdei gombákon élt éveken keresztül,
sem a szerelmét, sem a gyerekét nem kereste,
mert talált egy gombafajtát, ami minden fájdalmát elfeledtette.
Az apa és a fiú, mikor végre megtalálták a gombás asszonyt,
ez volt az eposzi jelzője, nem haragudtak rá.
Megölelték egymást, és végre egyesült a család.
Hamarosan hivatalosan is létrehoztak egy családegyesítő egyesületet
a hegylakók nagy szomorúságára, mert ez az egyesület kiderítette,
hogy az imént megénekelt egyedi eset korántsem egyedi eset,
mert a hegyen bizony más lakásokban is igény mutatkozott szerelőre.

4.

Mikor a család végre egy lett, az apa megtudta,
hogy mi történt az anyával, hogy nem a libegőre esett,
hanem egy hatalmas kőre, és eltört a gerince,
s azon nyomban meghalt, ezt elmondta a fiának,
hogy bosszút kell állni,
mert csak így állhat helyre a világ rendje.
Meg kell ölni a gonosz nagyszülőket,
meg kell ölni a gonosz szomszédokat,
meg kell ölni a teljes rokonságot,
ki kell irtani az egész hegyet, mert onnét ered a bűn.
A fiú akkor elővette kardját és tőrét és íját,
amit az istenektől kapott, és egy ládikában rejtegetett
a palota pincéjében.
Felajzotta az íjat, és lőtt, hogy a bűnt kiirtsa a világból,
és a bűn a hegyi lakosokban volt benne.
Amikor kilehelték a lelküket, akkor a bűnt lehelték bele a levegőbe, hogy hah.
A levegő megtelt bűnnel, s ez a sok bűn végül
rátelepedett a bűnirtó lelkére.
Uramisten, mit tettem, megöltem anyám szüleit,
megöltem az össze rokonomat,
megöltem a szomszédaimat, s a bűnt,
ami eddig bennük volt, rászabadítottam a világra.
Mit tettem, apám, mit tettem?
Azt tetted, amit kellett, fiam, görög hős.
Apám, erre te biztattál!
Ahelyett, hogy igaz emberré tettél volna,
belőlem gyilkost neveltél.
Az utóbbi mondat furcsa szórendje mutatja,
hogy az eredeti szöveg ógörög volt.
Íme hát én lettem a világ átka, miattad lettem az,
kiáltotta a fiú, majd a kiáltással majdnem egy időben
az apa szívébe mártotta a tőrét, amit egyébként
a színházban más darabokban is szoktak használni.
Uramisten, mit tettem, kiáltott fel a görög gyermek,

megöltem apámat, a világban nincs tovább maradásom,
s ezzel a rímelő mondattal és az apából kiemelt tőr segítségével
végzett magával.
Sajnos, az anya mégsem halt meg, mert a libegős változat volt az igaz,
s épp ekkor tévedt a színpadra, mert erre gombászott.
Rögtön felismerte a halottakban a fiát és a szerelmét,
ráborult először az egyikre, aztán a másikra,
kiemelte a gyermekből a tőrt, és egyenest a szívébe döfte.
Mindenki meghalt a darab szereplői közül,
csak a hegyi emberek lelkéből kilehelt gonoszság maradt a világban.

5.
Ha folytatnánk, regény lenne ebből a történetből, de regényt sajnos nem lehet írni, mert meg kéne nevezni a szereplőket, és kiderülne, hogy ez az egész rólad és rólam szól.

DARVASI LÁSZLÓ

APOKALIPSZIS, 67595

Sárosi vagyok, mondta a nagydarab férfi. Valószínűleg bemutatkozásnak szánta, és hát miért is ne, az volt. Akkora ember, mint egy szekrény. Már nem fiatal, de katonai csizmát hord. Miért nem mondta a keresztnevét? Miért tartja elegendőnek azt, hogy Sárosi?

Idegenvezető?!

Az, az idegenvezető. Kérem, a látogatás során ne nyúljanak semmihez, ez a határozott kérésünk.

Már átértek az udvaron, fölfelé tartottak a lépcsőn. A szél feléjük fújta a folyó illatát. Ezt, hogy ő idegenvezető, úgy mondta különben, mint aki nem is föltételezi, hogy bárki is érinteni kívánna a magukra hagyott tárgyak közül egyet is. Ezer szög terít be egy asztalt. Cipőtalpszögek. Ez egy olyan mondat volt, mintha mondjuk azt olvasnánk, a fűre lépni tilos, magánterület. Magától értetődő. Miért is akarna valaki turkálni itt. Ezer szög, kétezer. Legyen elég, hogy szerény jegyárért beengedték őket, mint egy múzeumba. A múlt rezervátuma.

Sárosi vagyok, az idegenvezető.

Ez azonban valóban furcsán hangzott. Idegenvezetőnek lenni ezen a helyen, bár kétség nem fér hozzá, ez valóban idegen világ volt már, ember nélküli, elveszett, senkié se hely, jóllehet az emberek nyomait megőrizte az idő, a tárgyak éppen úgy hevertek a néma asztalokon, mint harmincöt éve, amikor egyik napról a másikra, nem, amikor egyik óráról a másikra kiürítették a területet. Apa azt mondta, szólt a sziréna is. Anya ellenkezett, hülyeség, nem ordított semmiféle sziréna, néhányszor fölrecsegett a hangszóró, kipróbálták vagy kétszer, még egy héttel korábban, aztán tényleg szólt, tisztán és érthetően, talán még szomorúan is, mondta anya, és kü-

lönben is meg volt beszélve, napok óta készültek, mindenki tudta a dolgát, volt, aki be se jött. Különben hiába tudja mindenki a dolgát, hiába a többszöri és alapos fölvilágosítás, szakszervezeti gyűlések és megbeszélések sorozata, mindig akad értetlen, az utolsó pillanatokban kiderül, hogy föl se fogta, vagy nem figyelt, csak téblából, idekap, odakap, vinni akarja az egész szobát. Apa és anya együtt sétáltak ki a kapun, ahol már ott cigarettáztak az idegen biztonsági őrök. Talán kézen fogva jöttek ki. Húsz évig dolgoztak itt, és egyik pillanatról a másikra úgy hagyták el a gyárat, mintha csak álom lett volna ez a húsz év, kilép az ember saját magából, levedli a bőrét, egyik pillanatban még normális, tudja, ki ő, hol a helye, mit szabad, mit nem, és a következő pillanatban fölrobban benne a csöndes, kitartott téboly. A portásfülkének dőlve sírt egy asszony. Anya és apa soha többé nem jöttek vissza. Nem jöhettek, nem akartak, a hátuk közepére kívánták, mindegy.

Anya most meghalt. Nem szenvedett sokáig, megállapították az áttéteket, nem is mindet, minden áttétet képtelenség lokalizálni, mert hol ide szór, hol oda, egyszer csak megjelenik az agyban, a tüdőben vagy a májban, de amit megtaláltak, az éppen elég volt, és anya tavaszra meg is halt. Karácsonykor már úgy készültek, anya mondta is, hogy többé nem lát díszített fát. Elnyíltak a hóvirágok, jöttek a krókuszok, már el is temették.

Nem tudta, anya honnan vette, hogy be lehet menni. És hogy miért haldokolva jött ezzel elő. De hát mit tudunk mi a haldoklók gondolatairól? Vagy a céljaikról, mert vannak azok is biztosan. Egy haldokló tervei, nem is nyilvánítja ki, csak utal rá, előkészít valamit, amitől az élete, a halála és az azokkal járó következmények is másféle értelmet nyernek.

Van vezetés is, mondta anya, olyan sápadt volt, mint a tej.

Milyen vezetés?

Minden úgy maradt, suttogta.

Na, ne, anya, mint Csernobilban?

Úgy hallottam, igen.

De hát ez egy híres gyár, nem?

Az. Vagy az volt. Nem kellett senkinek. Valami cég felügyeli évek óta. Kutyás emberek járják az udvart, de havonta egyszer be lehet menni engedéllyel. Körbevezetnek. Emlékszel még, hol volt a dolgozószobám?

Többször járt bent anyánál és apánál, picike lány volt, mint egy guruló kiscsillag a linóleumos folyosón, ahol esténként vaksin hunyorogtak a hosszú neoncsövek. A kerítésen végig feliratok. Amikor tanult olvasni, apa elsilabizáltatta vele. Később minden évben egy üzemlátogatás, a Juditka édesanyja és az édesapja itt munkatárs, gyerekek. Így dolgoznak a munkások, a szocialista gyáripar mindenkiről gondoskodik. Tervgazdálkodás. Egy kicsi lány folyton sírt, az egyik rokona neki is itt dolgozott, mindig innen kapta és nagyon utálta az itt készített cipőt, a tornacipőt, jaj, hogy szégyellte. Hogy lehet szégyellni az olyat, ami mindenkinek van. Mindenkin ilyen cipő volt.

Más volt a piaci szabályozás, magyarázta az idegenvezető. Az akkori viszonyok között élenjáró termelőegység voltunk. Termékeinknek piaca volt Kubában, Mongóliában, Szovjetunióban és Romániában. Lengyelországban és az NDK-ban topmárkának számítottunk. A csehszlovákokra már akkor se számíthattunk nagyon.

Azt mondta az apjának, hogy anya adott egy kulcsot neki, és még a halála előtt arra kérte, menjen el egy idegenvezetésre. Elfelejtette. A kulcsot is elkeverte, most találta meg, és mi lenne, ha tényleg elmenne. Apa nem csodálkozott, amióta anya meghalt, eléggé elveszett volt, nem talált dolgokat, nem panaszkodott, nem háborodott föl, a focit halkan, szórakozottan nézte, kevés érzelmet mutatott, fölhagyott a sózással. Mintha anya tényleg elvitte volna apa egyharmadát, felét. A kulcson sem csodálkozott, de amikor Judit este lekapcsolta a filmet, mert letöl-

tötte apának az Apokalipszist, amit már ezerszer látott, és ezerszer néz még meg, apa beszélni kezdett. Azt mondta, válságos időszak volt az, akkor. Bezárták a gyárat, persze, mondta Judit. Rendszerváltás, persze. Nem, nem így érti, mondta apa, hanem úgy, hogy anya és közte. Erről ő, mondta Judit, nem is tudott, soha nem hallott arról, hogy köztük bármi rossz lett volna. Volt pedig, és nem is kicsinység. Anya el akart menni. Meghűlt benne a vér. Anya?! Kivel? Mindegy. De ő, mondta apa, elment a fazonhoz, és megmondta neki, hogy megöli, ha továbbra is anya körül sündörög.

Azt mondtad, hogy megölöd?!

Mert mit kellett volna?

És aztán? Abbahagyta?

Nem hagyta abba, hanem megvert.

Micsoda?!

Betörte a fejem, kiverte a fogam, és megrugdosott. Zúzódásaim lettek.

És?!

Anya elment azzal a férfival. Két hétig volt oda. Addigra engem is kiengedtek a kórházból.

És én?!

A nagyanyádéknál voltál.

És anya?

Hazajött.

Judit döbbenten hallgatta apát. Most is ezen jártak a gondolatai, hogy itt járkáltak ebben az elhagyott, visszhangos épületben. Szobáról szobára haladtak. Vannak ilyen filmek. Az emberek egyik pillanatról a másikra eltűnnek. Utánuk maradnak a tárgyak, asztalok, székek, dolgok sokasága, a tárgyakon ujjlenyomatok, egy radírdarab harapásnyommal, papíron egy érthetetlen számoszlop, már nincs összeadva.

15621
+2134
+40123
+6712
<u>+3004</u>
=……

Félig megírt nyugta. Papírlapokon firkák. Egy férfi nem vitt el egy kalapot. Vízhatlan köpeny, mint valami áttetsző sellőbőr. Jutka benézett a vécébe. Nem biztos, hogy használták azóta. Megnézte, van-e víz. Volt, de hörgött a csap, köpködött.

Közeledtek ahhoz a szobához, ahol anya is dolgozott. Lehunyta a szemét, és eszébe jutott, anya ott ült belül, az asztala ott volt az ablak mellett, bármikor ki tudott nézni az udvarra. Ő is szeretett ott lenni. Mint a guruló pókok, olyanok voltak a targoncák. Nagy kamionok gördültek be, egyszer kiborult egy konténer cipős doboz. Forgalmas udvar volt, tele élettel. Judit belépett a szobába, egyenesen anya asztalához lépett, egy üres pohár volt az ő oldalán, néhány papír, konzervdoboz. Anya soha nem evett konzervet. Székelykáposzta. Mindegy. Elővette a kulcsot, és megforgatta az asztal zárjában. Nyomban engedett, nyílt, kihúzta a fiókot. Fölpillantott. Az idegenvezető feszülten nézte őt.

Mit csinál?

Semmit.

Judit belenézett a fiókba, fésű, kis tükör, egy régi, orosz rúzs meg papírok között turkált. Ügyvitel. Szerződések. Szállítási tömb. Anyagfelhasználás. Túlóra-kimutatás. Egy sárga boríték.

Tegye vissza, mondta az idegenvezető.

Nem teszem.

Nincs joga hozzá. Föl fogom jelenteni.

Jelentsen. Anyám asztala volt.

Judit nem értette, a férfi miért fordul el nyomban. Nem erősködött. Széles volt a háta, az őszülő szőr a tarkójánál szétfutott. Nem is beszélt már. Vele végképp nem, csak ennyit mondott még a többieknek:

Sajnos tönkrementünk. Mementó lettünk, mondta, és kerülte Judit pillantását, aki a tenyerét tartotta a kistáskáján, mint aki így őrzi a kincsét. Az idegenvezető nem is nézett rá.

Amikor a házuknál leparkolt, ahol apa lakott most már egyedül, ott nézte meg a borítékot, még a kocsiban. Egy fiatal férfi fotója. Mosolyog, mint aki nagyon boldog. Olyan, mint a fiatal Marlon Brando. Napfény, kihajtott ing, villogó fogsor, ismerős arc. A háttérben pálmafák.

Nem is tudta, hogy vezesse ezt az egészet elő. Aztán letette apa elé a fényképet, a szemüveg és a rejtvény közé. Apa éppen csak rápillantott.

Igen, ő volt az.

Kicsoda?

A Sárosi, akivel anyád elment.

Judit törölgette a tálat, amiben az előbb nokedlit gyúrt. Apa szerette a nokedlit. Pörkölt, nokedlis tojás, gombás nokedli. Mindegy volt. Apa kicsit sósan evett, anya veszekedett is vele, ne sózd már, de azóta, hogy anya meghalt, apa nem sóz. Mintha csak azért sózta volna, hogy anya veszekedjen vele. Most megeszi, ahogy elé rakják, megeszi, kész. Nem variál.

Sárosi volt az idegenvezető, mondta Judit.

Az lett belőle? Nahát. Ismerte a nagyvilágot, az már igaz.

Apa nem is csodálkozott. Vagy mintha titkolta volna, hogy csodálkozik. Judit leült apa mellé, egészen szorosan. Fogta a kezét.

De miért adta a kulcsot nekem.

Apa elmosolyodott, a képre mutatott.

Hogy ezt megtaláld. És hogy megmutasd nekem.

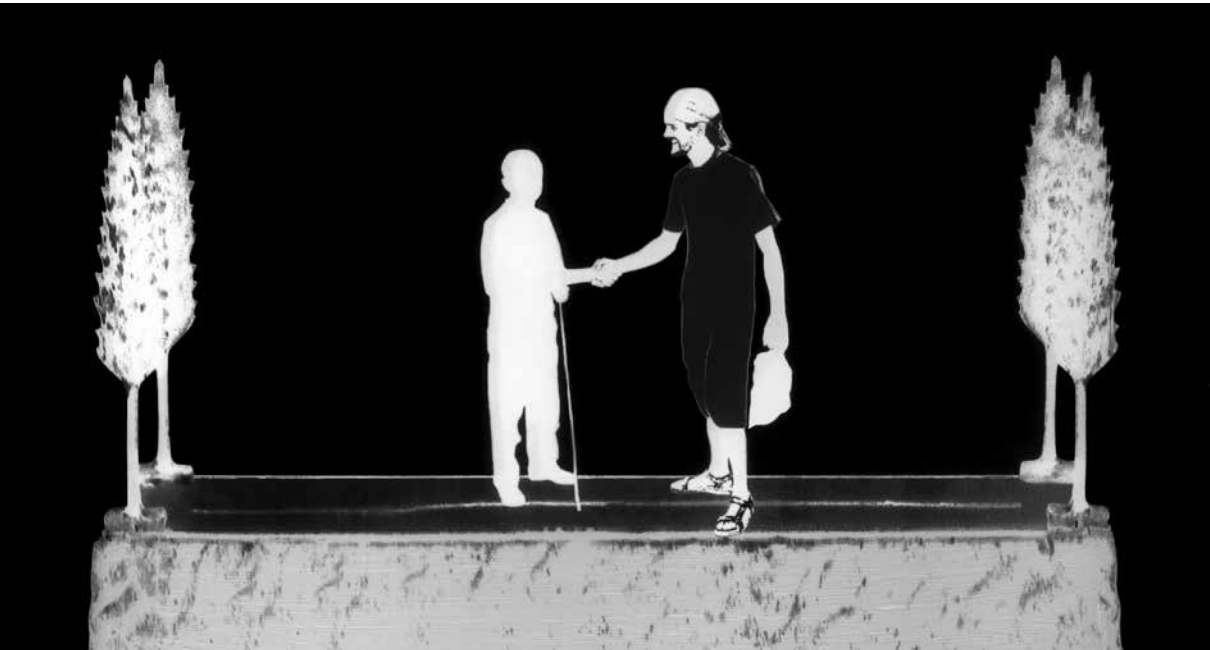

KÓSA ESZTER

BENTRŐL

A csövekben lakunk, rozsdaég alatt. Tőlünk
hangos a vízvezeték. A lefolyók felől
hallhatjátok gyermekeinket. Úgy ráncosodik
bőrünk a levegőtől, mint a tiétek, kintieké
a víztől. Meséljetek nekünk esőről és napról,
és mi beszélünk nektek a buborékmezőkről.
Arról, hogyan alakítják sorsunkat a szűrők.
Ti, akik állandó ég alatt laktok, adjatok áramlást
gyermekeinknek, hogy eljuthassanak a folyóig.

A FULLADÁS ÍGÉRETE

A bordakosár bárka, félelmei ázott állatok, a hosszú
szőrűek sokáig fáznak. Tengeribetegek, ha megremeg
a mellkas. Apad a nyelv. Olajfák sarjadnak a fogak közt.
Egy madár jelnek indul, szárnya ingerli a légcsövet.
Alagutakban sértődik a test, a sötét. Köhögés rázza
a fákat, megnyílik a száj, a kiáramló levegőben ágak,
tengerillat, nyálas tollak. Az állatok falnak feszülnek,
csontra tapad így a hús és lélekre a halálfélelem.
Kidülled a szem, elsötétül, akár a benti ég, fekete lesz,
mint az összetört lovak vére. A patákban rozsdás
szegek. Bordakosaruk bárka, félelmeik ázott emberek.

ÁLLATKIKÖTŐ

Szőrükből sarat, lábukból tartást mos
a víz. Testükre hínárok csavarodnak,
kötelek. Hátuk fedélzetén zászlómadarak.
Szúnyogok zúgnak, hajómotorok.

Lámpaszemük reggelre kiég. Ácsorognak,
patáik felpuhulnak, tagjaik között árad
a folyó. Puffadt hasuk belelóg, testük
csónak. Sosem hagyja el a cölöplábakat.

SZÉKELY VÁNDOR (2011),
VEGYES TECHNIKA, FÉNYVISSZAVERŐ
REFLEXFÓLIA, JELZŐTÁBLA, 50 x 70 CM

AZ ÉTER KUTYÁI

A fiatalok húzzák a Göncölszekeret, hámtól horzsolt hátukon
felhők a sebek. Futnak, meteorlabdák után, párás áramlatokat
lihegnek ránk. Naponta átsétálják az eget, hogy erősödjenek,
sűrűsödjenek csontjaik. Akik már érzik, hogy közeleg a vég,
a napba vetik magukat. Félnek, hogy természetes halál esetén
őket senki sem temetné el. Bolháik ijedten pattognak le.
Tőlük viszket az ég. Égett szőrszag, csobbanás. A csobbanás után
napkitörés. A napkitörés felénk fut, mágneses szél nyüszít.

BORBÍRÓ BÍBORKA

ZSÍR

Amikor egy kövér nőt láttunk az utcán,
megszorítottam a táska fülét.
Valamibe kapaszkodnom kellett,
hogy elbírjam a fintorod.
Este a szobádban videókat néztünk,
egy hirdetés molett fürdőruhákat ajánlott.
Félrenéztem, amíg tovább görgetted,
pedig azokat a nadrágokat már előtted
konténerbe dobtam, hordja valaki más,
és vettem egy futócipőt is,
hogy a hátrahagyott forma feszüljön,
de egyszer azért még megkérdeztem,
mert nem hagyott nyugodni,
hogy mi lesz, ha megint olyan leszek,
ha a ruhákat, amiket kidobtam,
újra meg kell vennem a turkálóból.
Azt mondtad, lássam be, fontos
az esztétika, és különben is utálnád,
ha kicsi lenne az ágy, és ha az utcán
sétálva az árnyékom föléd tornyosulna.
Alig tudtam tartani az arcom.
Amikor elköszöntünk, zsíros volt a csókod,
már ettől súlyosabb lettem.

AKNAKERESŐ

Mióta itt hagytatok, én töltöm ki az összes szobát,
mintha a lakás egy aknakereső lenne, aminek szabályait
megegyezés nélkül rám hagytátok. Míg ti nyugodtan
pihentek valahol, én a kezeitek lágyságát keresem vissza
a bőrömön, hogy minden mozdulatot eltanulhassak.
A nappalival akarom kezdeni, a lakás legbefogadóbb tagjával.
Ide hoztátok, kávéval kínáltátok a vendégeket,
miközben a fotelek magukba szívták idegenségük illatát.
Most engem tapogatnak, szokják a furcsa keveréketeket.
Aztán tekerek egy cigit, mert tudom, hogy te, apám,
ha ki akartál menni, mindig a kiálló dohányszálakkal
ingerelted az erkély ajtaját. Amikor kattan a zár, kipipálom ezt is.
Így írom be magamat helyiségről helyiségre. A konyhában
főzni kezdek, és hetente kétszer kitakarítom a vécét.
Az alváshoz forró fürdőket veszek. Csak a hálótok marad
érintetlen, mert már az ajtó előtt érzem parfümötök
halott illatát. Néha átszivárog a falakon,
és belepi az egész házat. Én meg kezdhetem elölről.

KITÖRNI A BŐR ALÓL

Újra görcsben a testem. Rángatózik az ágyon,
mint a tyúkok, amiknek a fejét levágták.
Fentről figyelem, ahogy próbálja elsimítani magát,
de az agy csak most reped fel,
hogy a benne felduzzadt ingerek elinduljanak lefelé.
Befolynak a húsba, átszövik a szerveket,
szorítanak, mint bőr alatt viselt selyemfűzők.
Derekakat gyúrnak, lábakat préselnek a májból, a tüdőből,
fejet és arcot minden belsőségre.
Ordít a gyomor, hüppög a rekeszizom,
hogy engedjem el őket, de csak engem hívnak vissza.
A körmömmel kifelé kaparok, mint szárnyasok a földet,
majd a húsfalba vágok, felszakítom.
Kiengednek a szervek, a szorítás lefolyik az ágyra.
Eszembe jut, hogy levegőt kell vennem.

JÓ ÉTVÁGYAT!

Felvágtál a lábujjamtól a nyakamig, és megettél. Lenyested
a mellem, és kiszoptad belőle a zsírt. A combjaimból sültet
csináltál. Sosem mondtad, finom volt-e, csak horkoltál utána.
Én meg magamat öleltem reggelig. A kezeim, mint a falak,
repedésein befolyik a nyálad. Lassan oldódtak fel.
Mert a szám jobb volt, és a nyelvem, ezért hagytad őket.
A vér mártás, gerincem csontleves. Testem fogyó váz,
kiszökik rajta minden ép gondolat. Ami maradt,
már csak repedő cserép a gerendákon. Hónapokig etted
a szívem, mert mérges voltál rá, én pedig segítettem
bosszút állni rajta. Együtt szálaztuk le a rostokat,
és tekertük villára, mint a spagettit.

MAGYAR BOGLÁRKA

KÁDKOSZ

– Ezt így nem illik – mormolja az orra alatt –, ezt így nem illik, hogy koszosan egy temetésre.

A hátamat sikálja mosogatószivaccsal, alattam friss, tiszta, szappanos víz, rajtam az elmúlt hónapok ebédszaga, ami a vizes szivacsból árad, és mindenhová lecsorog. Prüszkölök a víztől, csíp a hab, hideg a csempe, az ablak miatt fázom. A régi pólóm van az üveg helyén, és most tél van, anyaráncos kezei mossák a hátamról a telet. Kintről jeges szél fúj. Ez nem is az én pólóm, előttem hatan legalább két évig használták már, pirossága kopott, csíkjai barnák, anyaga lyukas és kinyúlt, négy szöggel feszítette ki a bátyám. Ablaknak pont jó.

– Ne bámuljad, nincs mit nézni! – szól, és pofon vág.

– Apa megcsinálja – válaszolom halkan, mire kiráncigál a vízből, még egyszer pofon vág, elesek, felhúz és magához ölel, homlokon csókol, arrébb lök és azt kiáltja, jöhet a következő. A dugót kihúzza és a kád szélére fekteti, mint egy búvárt, aki ha mesélni tudna, visszamenne az időben, hogy felidézze a kopott porcelántányérok csörgését és anyám dallamos szavait mosogatás közben. A gondolatra elmosolyodom, hogy ez olyan, mint egy étterem. Sosem voltam még egyben sem, mert a fürdőnkben a koszosan száguldozó víz hordta le a csatornába minden ételmaradékunk, amikor anyám itt görnyedt az edények fölött, és naphosszat sikált utánunk.

A tölcsér engem is levisz, magával rántja a mélybe a homokozóban összeszedett szemcséket, a hajszálaimat, és elképzelem, hogy ezekből vagyok. Odalent van üveg az ablakon, nincs mindennap tejberizsaleves meg virsli meg bab. Odalent van egy nagy

szobám, amiben egyedül lakom, és nem osztozunk hatan egy emeletes ágyon. Ott lent van mindenkinek új pólója, és nem kell felvenni a tulipánmintás csizmát sem, ha kinőtte a nővérem, és kapok egy kockás inget, piros alapon fekete mintákkal, ahogy abban a cowboyos mesében láttam.

Az öcsém berohan a fürdőbe, az ölembe esik, és lekváros szájjal rám vigyorog. Csorbacsíkosan suttog, hogy elfogyott a kocka, és én azonnal tudom, mit jelent ez. Gyorsan felugrok a hideg kőről, és bevágom az ajtót, mögötte a fal lyukas és hiányos, hol a maltert kaparjuk, hol a csempedarabokat gyűjtjük össze, azok a kedvenceink, amelyek sötétkékek. Régóta hordjuk innen a csempét kockának, apró, szilánkos darabokra törjük őket, és mindenhová ezeket ragasztjuk fel, ezekből építünk tornyot a szobánkban, és ezeket lőjük ki a csúzliból.

Nyakamba veszem az öcsémet, ő meg a véres ujjaival lepattintja a maradékot is a helyéről, amennyit csak elérünk. Amikor anya benyit, látom, hogy az egész hálóingje csupa-csupa vér. Nem szól, leveszi a vigyorgó öcsémet a nyakamból, a csempedarabokat a kezembe adja, és ott folytatja, ahol abbahagyta.

Apa már két hónapja köhög fel démonokat, anya mindig ezt mondja, hogy ha kiköhögi őket, egyszer csak meggyógyul majd. Ezt onnan tudom, hogy amikor mindenki elalszik az emeletes ágy legtetején, én elkanyarodok a konyha felé, ahonnan egy icipici szoba nyílik, és akkor látom anyát térdelni apa mellett, borogatást csavar és teát ad, de apa már csontsovány, attól félek, hogy mégsem fogja felépíteni a házunkat, amit annyira megígért. Anya suttog neki, olyan szép szavakat suttog neki, amilyeneket mi sose kaphatunk, de apa csak nagyokat köhög, és szuszog mellé, kéri a rumot, kéri a vodkát, anya ilyenkor még jobban sír, de segít, és ha sikerül, lavórt tart neki.

Múltkor láttam az árnyait a falon, végigsuhantak a gyerekszobánk felé. Sárkányok voltak, szörnyek voltak, egyik a másik után, de engem nem vettek észre, és a többieket sem, s a végén visszaköltöztek apa testébe, s ő leöblítette őket, ha rum már nem volt, akkor szájvízzel.

Az öcsém végtelenül boldog, amikor rádöbben, hogy egyedül fog fürdeni a hatalmas kádban. Visít, és hangosan felnevet, mikor megindul a csapból a meleg, gőzölgő víz. Mert mi mindig csak hétvégén, akkor is egymás után fürdünk, ugyanabban a poshadt, koszos vízben, amikor végre leázhat rólunk nemcsak a kosz, hanem a szavak, a gonosz, csúnya szavak is, amik bántják a szagom, bántják a ruhám, a hajam, a farsangi jelmezem, de legfőképp engem. És amikor elérkezik ez a szertartás, estére mindenki megnyugszik kicsit, és mi sem ugrálunk egymás ölébe az emeletes ágy tetejéről, nehogy leizzadjuk a tiszta illatunkat.

Amikor belépek a szobába, mindenki csendben ül a szőnyegen. A nagyok mostanság túl sokat mesélnek az angyalokról meg arról, hogy apának sokkal jobb lenne máshol. A kicsik miatt ezt mondják, de én tudom, hogy talán apának is fürdenie kéne, neki is fürdenie a melegben, habok közt, illatban, abban a fura mélységben, ami csak a kádaknak van, semmi másnak a világon.

Anyám meghallja a gondolataimat, és a vizes, vigyorgó öcsémmel a kezében belép a szobánkba, a nővérem kiveszi a kezéből a csempedarabokat szorító, törölközőnyi csomagot. Anyám ruháján felbukkannak a nagy, vörös foltok és a kádkosz, árnyékából démonok másznak ki, és belepik a gyerekszobát.

– Apátok nem fürdik már többet.

TOMAJI ATTILA

ANYÁM KEZE

Ez a kéz, ami ír, csak ír a papíron,
egy régi nő keze, ki az anyám volt,
ez az álmatlan éj sok előző társ éje,
mit nemcsak én töltöttem ébren,
de egy régi nő is, ki az anyám volt,
ez a sötét forgás, ez a fenti zúgás,
mi asztalomhoz vonz, s ami után
egyre hallgatózom, ez után fordult
arca annak is, ki az anyám volt,
ez a függöny, ami Püthagorasz
előtt lebegett, örökségem, fényesre
fonta, szőtte egy régi nő keze, ki
az anyám volt, a bölcsesség a szívé,
ami kiárad, a tudás pedig az észé,
ami elporlad, egy régi nő súgja ezt,
ki az anyám volt, az ész a szentséget
kutyák elé szórja, mindig lázad a
bölcsesség ellen, apokrifokból tudom
s messze sodort életemből, amit egy
régi nőtől kaptam, ki az anyám volt.

De visszatér-e újra s újra az éj, a sötét
forgás, a fenti zúgás, a fényes függöny
mögötti bölcsesség, vajon visszatér-e
valaki majdani jelenébe, aki máskor,
máshol gondolkodik az éjszakáról,
forgásról, zúgásról, aki látja, amit én
is láttam, s bár ő nem én vagyok, úgy
lesz itt a világon, ahogy én is voltam,
s majd meghal, ahogy én is meghalok.
Nem mondok le a tapasztalat mézéről,
hogy egy a sorsunk minden időben,
hiszen azért perzsel a nap, fénylik a
tenger, villan a kard, mert átitatódtunk
a világba, s nincs űr, se csönd többé,
a sírás, a nevetés, a magunkhoz szóló
imák, a szerelem lebontották közönyét,
ezért ha kőre lépsz, megremeg, ha vízhez
szólsz, elviszi a hangod, ha szélbe fordulsz,
felnevet, s ha majd földbe térsz, őrzi az arcod.

Mikor írok, és arra a másikra gondolok,
aki én is vagyok, ott a homlokomon
egy régi nő keze, árnya nem nyugszik
odaát se, hiába nőtt a szélbe, földbe,
elbírhatatlan fénybe, áttör onnan újra
s újra, s ha volna még, hová vágyam
vonna, elváltozott arca fénylene, hogy
lássam a köd hídját, a szalagnyi utat,
s mikor elalszom, mint még soha, kezére
ismerek. Segít az idő tükre, az emlékezet,
többet nem mondhatok, nem is lehet.

MARKÓ BÉLA

EMBERNAGYSÁG

Ha távolodsz, mind kisebb leszel.
Ha közeledsz, mind nagyobb.
Ez nem érzékcsalódás, hiszen csak
a közeli tárgyakat vagy élőlényeket
tudjuk kitapintani. Minden egyéb
csak következtetés. Igyekszem
minél tovább a közeledben maradni.
Visszanézve nagyon kicsi a múlt.
Előrenézve elfér a jövő egy
terepasztalon. Kisebbedik a múlt,
a jövő pedig csak növekszik,
lassan akkora lesz, mint mi.
A múlt most már nagyon kicsi
és ártalmatlan. A Balassi Bálintot
halálosan megsebesítő ágyúgolyó
ebből a távolságból csak annyi,
mint egy darázscsípés.
Bár bele lehet halni egy
darázscsípésbe is, ha netán
allergiás vagy. Ma csupán
enyhe kiütésnek tűnik
a Hunyadit elpusztító pestis.
Ne vegye senki szentségtörésnek,
de elfér István királyunk is
egy gyufásdobozban. Szarvasbogár?
Tücsök? Pillangó? Caesar is hol van?
Szabad szemmel szinte láthatatlan.
Nem a szobrokról beszélek.
Azok csak tárgyak. Ezzel szemben
minden ugyanúgy van most is ott,
ahonnan jöttünk, de már egészen kicsi
anyám is, apám is. Makett a múlt.
Nem léphetünk be semmiképpen,
és nem is közelíthetünk.
Csak eléfelé van út, nő a jövő
egyfolytában, valaki visszanéz ránk,
fölénk magaslik, vizsgál figyelmesen,
mint egy káposztalepkét,
de nem tud megérinteni.
Amíg embernagyságú vagyok,
érj hozzám minél többször!

KISZÁMOLÓS

Odalépett hozzám a parkolóban
egy viszonylag fiatal férfi.
Már-már azt mondtam,
hogy festői öltözékben.
Csakhogy a festői nyomor
a lehető legcinikusabb kifejezés,
amit valaha is kitaláltak az írók.
Egyébként nem rongyokban volt,
hanem csupán szedett-vedett ruhában.
Gyerekkorunkban szerettük
azt a kiszámolóst, hogy választottunk
egy színt, majd akire rászámoltunk,
annak kellett keresnie magán
abból a színből bármit. Legalább
egy gombot. Vagy cérnaszálat.
Nem Kosztolányi Dezső
színes tintáiról volt szó,
de mi is versben beszéltünk ilyenkor,
van-e-ne-ked-pi-ros-tin-tád, szótagoltuk,
mindenkinek jutott egy-egy szótag,
és akire ráesett az utolsó,
a talpától a feje búbjáig,
a zoknijától a sapkájáig
próbált találni valami pirosat.
Zöldet. Kéket. Sárgát. Amit kellett.
Szóval ezt az egyetlen versenyt
az a férfi biztosan megnyerte volna.
Szinte suttogva pénzt kért tőlem.
Kenyérre természetesen.
Adtam valamennyit, megköszönte,
aztán befordult a sarkon,
gondolom, elég volt egy pohár italra.
Már rég leszoktam a prédikációról.
Minek fölöslegesen megalázni egymást?
Különben is azon töprengtem, hogy
most akkor azzal a néhány lejjel
a boldogságához járultam-e hozzá
vagy inkább a halálához.
Azt hiszem, mindkettőhöz.

SEBESTYÉN ÁDÁM

FALUSI PÁRKÁK

A szomszédban gyöngytyúk lármázik.
A düledező falnak vetve hátam, hallgatom.
Innét belátni az udvart, ahol néhány órája
még a labdát rúgtuk, s egy mosóteknőbe
ülve képzeltük el, hogyan bont vitorlát
szélsebes kalózhajónk. Alkonyodik.
Nápolyit ropogtatva nézzük az ég alját.
Akár olvadt kakaómassza, kenődnek
szét a színek. Azt rebesgetik, párkák
költöztek a faluba. Valódi alakjukat
csak az öregek ismerik. Elhisszük, hogy
ez így van. Mi mást is tehetnénk?
Diófánk termése férgesedik, s egy nap
a macska oldalán mély sebbel vánszorgott
haza. Miért kellene látnunk a nyilvánvalót?
Elég, ha játszunk, ha zsibongva futjuk
körbe az ódon parasztházat, s akkor talán
az öregek arca is felderül. Hátha erőt ad,
ami ebből az évszakból még az övék.

HANGYÁK

Egy nap a hangyáké lesz nagyanyám háza. Falait
kibontva messzire hordják az évek súlyfeleslegét.
Látni fogom, ahogy megmozdul a bútorzat.
Szorgos rágók tépik a parkettát, szaggatják le
a csempét. Egyik szobát a másik után lepik el.
Hömpölygő árjuk őskori tévét, felfeslett nyakú
hintalovat sodor. Elözönlik a pincét, ahol
a satupad alatt porlad a bedobozolt emlékezet.
Ruhakupacok gyűlnek az udvaron, oldalára
döntve nyugszik a nyári konyhából kirángatott
kredenc. Nem fogy a rovarsereg. Jönnek
a földből, falból, a járda repedéseiből másznak
elő, távoli kerteket hátrahagyva, fekete sorokban
menetelnek nagyanyám háza felé. Türelmük
végtelen. Nincs más dolguk, mint alapzatig
bontani vissza semmiből épült életeket. Sok ezer
test zsong, csáp csápot ér. Napok telnek majd
el, mire abbamarad a fülsüketítő zizegés.

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

| kisregény |

TIBETI SZÉL

Négy

Dzsampal Gyaco a Potalában az ünnepre készült. Még mindig az álom hatása alatt állt. Gépiesen végezte a teendőit, alig figyelt oda a szolgáira és a tanítóira. „Vajon ugyanazt a titokzatos világot láttam, amelyiknek létezéséről nagy elődöm ír? Vagy mindenkinek saját titokzatos világa van?" Nem haragudott a miniszterére, aki felébresztette, mert abban a biztonságban nőtt fel, amiben véletlen nem létezik: mindig és mindennek úgy kell történnie, ahogy történt.

Dzsampal Gyaco Lhászától messze született. Egyik őse együtt harcolt Geszer kánnal, a tíz világtáj urával, akinek tetteit tibeti hősénekek dicsőítik. Úgy gondolt erre a vitézre, a sárkányokat és démonokat üldöző, hazug lámákat és lelketlen gazdagokat csúffá tevő ősére, mint önmagára. „A sárkányok, démonok, boszorkányok, ártó szellemek itt vannak körülöttünk. Legyőzhetők, de föltámadnak. Örök harcban állunk velük, mi, akik a gyengék oltalmazását tekintjük legfőbb feladatunknak."

Dzsampal Gyaco születésekor szivárvány ragyogott az égen, az árpaföldeken hópárducot láttak, a kősivatag felől szürke felhők végtelen seregei sodródtak a falu fölé, és szakadni kezdett az eső. Abban az évben olyan bőséges termést takarítottak be, amilyenre az öregek sem emlékeztek. A falu orvoslámája borókaágat égetett a kolostor udvarán, és a füst nem szállt fel, fanyar illata átitatta a szerzetesek és zarándokok ruháját. Csecsemőkorában Dzsampal Gyaco sosem sírt. Nem csúszott-mászott a földön. Féléves volt, amikor lábát maga alá húzva meditáló ülésbe egyenesedett. Attól fogva mindennap elmerült a tudattalan ősóceánjában. Apja megijedt, az anyja mosolygott. A kisfiú nem kerülte a fizikai munkát. Kéretlenül is segített a ház körül. Szerette az állatokat. A kutyáikat minden reggel öleléssel köszöntötte. Egyszer az apja szántás közben felültette az egyik fekete bundájú, hatalmas jak hátára. Meglepődött, mert a szelíd állat morogni kezdett. Gyorsan leemelte volna, de a kisfiú megkapaszkodott a nagy hím bozontos sörényében, a nyakára borulva hallgatta a dorombolását, aztán vékony hangját hozzáigazította az állatéhoz, és egy darabig együtt énekeltek. Minden éjjel álmodott, és az álmait reggeli közben elmesélte a családjának. Olyankor mindig az apjához beszélt, de az álmokat az anyja fejtette meg. Ha nem aludt és nem meditált, majdnem mindig nevetett. Négyéves volt, amikor a pancsen láma személyesen utazott el érte, és magával vitte Sigacéba. Kevés időt töltött a Tasilumpo, a gelukpa szerzetesek gigászi kolostorvárosának falai közt. A főapát gyorsan és tévedhetetlenül felismerte benne a dalai láma reinkarnációját. Akkor díszes kísérettel igazi lakhelyére, Lhászába küldte a gyermeket.

„Vágyom abba a titokzatos világba, melyről nem tudom biztosan, hogy létezik, de biztosan tudom, hogy mindaddig megközelíthetetlen, míg én én vagyok."

Dzsampal Gyaco szerette volna, ha álma ugyanarra a titokzatos világra nyit ablakot, melyről látomásos elődje, az ötödik dalai láma írt. Kitessékelte lakosztályából a takarítókat, a fényesítő szolgákat, akik a padlók, oszlopok, bútorok, jakvajas mécsesekkel és a Buddháknak ajánlott ételekkel roskadozó oltárok, valamint az aranyszobrok makulátlan

csillogásáért voltak felelősek. Kiküldte a levegő tisztaságát óvó démonfelügyelőt, aztán a személyét gondozó szerzeteseket, végül a csöpon khenpót is, a szertartásmestert, aki az ünnepi teendőit sorolta végeérhetetlenül. Azt akarta, hogy senki ne legyen tanúja annak, amikor végtelenül tapintatosan megkéri vezető tanítóját, hogy hagyja magára. Miután egyedül maradt, leült a szőnyegre, és megpróbált összpontosítani. De most sehogy sem tudta kordában tartani a gondolatait. Elnevette magát, mert eszébe jutott az a nap, ötéves sem volt, amikor először vezették kézen fogva a Potala végtelen lépcsőin, labirintusfolyosóin és útvesztőhídjain, homályos és ijesztő termeinek sokaságán át ebbe a lakosztályba, és megmutatták az ágyával szemközti falon lógó, sárga selyemből font korbácsot. Őszentsége, a dalai láma korbácsa. Arra szolgálna, hogy figyelmeztesse és rémülettel töltse el, szerénységre sarkallja és szorgalomra serkentse a gyermek istent. De nem ő rémült meg, hanem a kísérői. Dzsampal Gyaco tétovázás nélkül nyúlt a könnyű korbácsért, és kacagva meglegyintette a minisztereit, a nevelőit, végül a főkamarást és a régensherceget is. A korbácsot soha nem használta senki, de azért ott lógott a falon.

– A halhatatlanok halandók, a halandók halhatatlanok – mondta csöppet sem bánkódva, inkább beletörődve a vereségbe. Felpattant, elővette a messzelátóját, *M.M. & Son Liverpool*, és hatodik emeleti lakosztályából kisétált a verandára, onnan pedig a palota lapos tetejére. A Vörös-hegy gerincére épített, sok emelet magas Potalából csodálatos kilátás nyílt a városra és a kopár hegyek közt csalinkázó Lhásza folyó széles és lapos völgyére. Dzsampal Gyaco kisgyerek korától imádott a tetőről nézelődni. Unalmas tanulmányai szünetében, belefáradva írásbeli és olvasási feladataiba, a *Vinaya* tanainak, vagyis a szerzetesi fegyelem, a nevelés és hit kérdéseinek boncolgatása közben, és később is, tíz-tizenkét évesen, amikor már a kormánya üléseit is végig kellett szenvednie, ha csak tehette, rohant a tetőre. Játszótér volt neki, óriási mozi, remek megfigyelési pont. Népétől elzárva élt, a közemberektől elszigetelte a szigorú etikett. Ha megpillantották, a zarándokok, vásárosok, pásztorok, kenyérsütők és kovácsok, bármit is csináltak, abbahagyták, és a földre borultak. Szűkebb személyzetén kívül alig-alig látott munkájukban elmerült, vagy éppen pletykálkodó, fesztelenül viselkedő köznapi embereket. A főtemplom, a Dzsokhang első emeletén lévő szobájából gyakran megleste a vonuló zarándokokat, a téren nyüzsgő kézműveseket és kereskedőket, de általában gyorsan lelepleződött. Előbb-utóbb valaki felfedezte őt az ablakban, és ha nem akarta, hogy megálljon az élet, vissza kellett vonulnia az elfüggönyzött szoba mélyére. A Potala irdatlan magasában biztonságban volt. Ott senki nem vehette észre. Mélyen a lába alatt a Söl, a hegy déli lábánál elterülő falucska. Keletre a Dzsokhang, a város zarándokutcákkal körülölelt szent körzete. Mögötte a Vas-hegy, a Cshakpori, tetején az orvosiskolával. A Söl apró házacskái fölött messze ellátott, végig a kanyargó folyó széles, napszítta homoktól sárga völgyén. Látta a víz halványzölden ragyogó szalagját, a terpeszkedő zátonyokat. Látta, hogy jakokat, bárányokat, lovakat terelnek a gázlókon. Látta a favázra feszített jakbőrből épített öblös, fekete csónakokat. Látta a lomhán távolodó vagy közeledő karavánokat. Messze-messze kopár, rőt hegyek vonulatai sorjáztak. El-elmerengett, hogy mögöttük újabb és újabb hegyek vonulatai húzódnak, azok mögött újabb és újabb síkságok, majd megint újabb

és újabb hegyek. És mindenhol emberek élnek. Olyanok is, akik nem tudnak róla. Talán az országáról sem tudnak. Sőt talán Buddháról és a szamszára kerekét forgató kakasról, kígyóról és disznóról sem tudnak. Néha megrendült. Sajnálta őket, hogy sosem szabadulhatnak a tudatlanság örök körforgásából.

A Söl utcácskáit figyelte a legkitartóbban és a legnagyobb élvezettel. A falu olyan közel volt, hogy távcsövével az ő isteni magasságából is bepillanthatott a közönséges mélyébe. Felismert arcokat. Látott sírásra torzulni máskor mosolygós vonásokat. Látta az emberek örömét és bánatát, látta őket veszekedni és térdüket csapkodva hahotázni. Látta verekedni őket, és látta, ahogy papagájokat etetnek. Megfigyelte a börtön udvarán sétáló rabokat, akikre, és ennek sosem kereste magyarázatát, sorstársaiként tekintett. Észrevette, melyik utcácska melyik épületét látogatják sötétedés után férfiak. Látott nőket. Roskatag vénasszonyokat és fiatal, szép nőket. Lányokat is. Látott részegen tántorgókat, önfeledten táncolókat, nyilazókat, gyújtogatókat, majomidomítókat. Látta, ahogy az asszonyok gombócokká formálják a friss trágyát, és tésztaként lapítják a meszelt falakra, hogy a kíméletlen nap kiszárítsa őket. Látta a mohamedán mészárosok fedett szekereit, ahogy a szűk, köves utcákon zötyögnek. Megbámulta a háztetőkön kerek tornyokba rakott, kiszárított, illatos jaktrágyalepényeket. A tetőn felhalmozott ágakat, melyek ropogása éjszakai betolakodók jöttére figyelmeztetett.

Kilépett a tetőre. Hunyorgott. Beszívta a friss levegőt. A jakvajtól és égő kanócok bűzétől nehéz levegőjű, félhomályos szobákból szabadulva elvakította a felhőtlen égen lángoló nap. Állt. Lehunyt szemmel hallgatta a szelet. A mellvédhez lépett. Szeméhez illesztette a messzelátót, és a csiszolt lencsék mágiájának köszönhetően úgy nézte végig, ahogy az utasokkal teli két nagy jakcsónak lassan elmerül a megáradt folyó zabolátlan vizében, mintha maga is a parton állna.

Öt

Szaga Dawa. Érdemek hava. A tibeti holdnaptár negyedik hónapja. A közepére eső telihold napja a tibeti buddhisták legszentebb napja. A nagy alkalom. A kivételes lehetőség. Amikor minden tett és gondolat sokezerszeresen számít. A jó is. A rossz is. Ezen a napon nincs szeretkezés. Férfi és nő nem egyesül, semmi módon nem enged a vágynak. Nem ölünk. Máskor sem, de ezen a napon tényleg. Nem dohányzunk, nem iszunk alkoholos italokat. Nem hazudozunk. Nem lopunk. Lovat sem. Nem eszünk húst. A húsért valamikor ölni kellett. Nem adunk-veszünk olyan állatot – kecskét, birkát, halat és madarat –, melyet megölnének. Ezen a napon zarándokolunk, mantrákat mormolunk, leborulásokat végzünk. Jótékonykodunk. Jakvajmécseseket gyújtunk. Részt veszünk a jakvajból faragott jelképszobrok vetélkedőjén. Táncolunk és énekelünk. Ahányszor csak eszünkbe jut, fohászkodunk a világon létező összes élőlény jólétéért.

Dönkar Dawa Norbu a folyóhoz indult, de előbb a Dzsokhang, a főtemplom felé kanyarodott. Az utcák üresek voltak, néhány kutya kódorgott elveszetten, és az egyik sarkon egy tehén ácsorgott tűnődő tekintettel. Az égen a szemüket meresztő, vicsorgó sárkányok hada kisebb-nagyobb csapatokra szakadozva úszott az erős északi szél ellen. Kígyózva vágtattak, lebuktak és felszöktek a levegő hullámain, farkuk ropogva lobogott a fakó, felhőtlen égen. Dönkar nem állt meg, de a szemét nem tudta levenni a diadalmas mennyei felvonulásról. A Barkhor felé közeledve ismerős, távoli morajláshoz hasonló hang szűrődött a sikátorba. A Dzsokhangot körülölelő utcán hétköznap is zarándokok ballagtak: csoszogásuk, mantrájuk, imamalmaik surrogása méhkaptár zsongásává olvadt össze. Várnia kellett, hogy kiléphessen a sikátorból, mert fekete arcú, marcona férfiak lassan vonuló serege töltötte meg teljes széltében az utcát.

Dokpák – ámuldozott Dönkar. – Ennyi pásztort még sosem láttam együtt.

Lesütötte a szemét, mert bár öntudatos asszony volt, azt jól tudta, hogy öt évnél idősebb és ötvennél fiatalabb nőnek nem ajánlott farkasszemet nézni a magány fiaival.

A Dzsokhang előtti tér a boróka fanyar áldozati füstjében úszott. Nem vágott át a sokadalmon, meg sem próbált bejutni a templom kapuján. Megkerülte a zarándokokat, a maszkos démontáncosokat, és némi tétovázás után megállt egy elnyújtott hangon kántáló pokolmutogató láma oltára előtt. A fia jutott eszébe. „Érdekelné őt a vándortanító valamelyik tekercsképe?" A láma jócskán benne volt az egyik hosszú történetében. Forgatta a szemét, sziszegett és hörgött. Hosszú pálcájával rá-rábökött valamelyik kifüggesztett képén a megfelelő jelenetre. Időről időre elénekelte Csenrézi mantráját, *Om Mani Peme Hung, Om Mani Peme Hung*, melyet lenyűgözött hallgatósága engedelmesen vele énekelt.

Dönkar kislány korában rettegve szerette a manilámákat. Az apja megvetette, bazári majmoknak nevezte őket. „Úgy ismétlik lélektelenül százszor és ezerszer újra és újra a buta és ijesztő meséiket egy hosszú életen át, hogy azt sem tudják, miről beszélnek." Dönkar tisztelte az apját, hitte is, amit mond, mégis alig várta, hogy hallhassa a koszos és rongyos, vén lámák régiesnek ható meséit. Kedvelte a maguk festette, megdöbbentően eleven thangkáikat is. Most mégsem várta ki a tanmese végét. Pénzt pottyantott a láma lócájára helyezett fényes kagylóba. Benyúlt a póznára függesztett kalickába, és puhán a markába fogott egy piros csőrű, fekete tollú madárkát, melyet a tibetiek dungkarnak neveznek. Átbújt a vásári árusok asztalai és sátrai közt, majd a mecset felé vezető lejtős sikátorba fordult. Akkor ért le a folyóhoz, amikor a megduzzadt, rohanó vízen messze lent, a holt nagyapa szigete mellett feltűntek a jakbőrből épített sötét hajók.

Hat

„Ha volna humorérzéke! Ha egy csöppnyi fesztelenség volna benne. Senki és semmi nem állítaná meg. Még én sem." Egy kikosarazott angol nő mondta róla.

Alexander bég a főiskolai évei alatt úgy edzette magát, mint egy aszkéta pap, egy szent háborúba készülő harcos. A hanyagságot nem állhatta, a kicsapongást megvetette. Nem üldözte, csak lenézte. A kényeskedést nem tűrte maga körül.

Unalmas volt? Biztosan. Másoknak meg bolond. Megszállott? A kérdésnek nincs értelme. Ilyen volt. Mert ilyen akart lenni. Nem táncolt, nem kártyázott, nem ivott alkoholt, nem dohányzott. Bokszolt, birkózott, futott. Diák volt még, amikor víz alatt úszta át a Marost. Később a jeges Dunát, aztán a Temzét is. Senki nem látta fázni, izzadni, sírni.

Lénye olyan bizalmat árasztott, hogy azonnal megnyert mindenkit. És a feltétlen bizalom arra sarkallta az embereket, hogy kölcsönt kérjenek tőle, vagy kölcsönt adni akarjanak neki. Neki, aki soha nem fogadott el kölcsönt.

„Élelmesebb ember megélne ebből az egyetlen tulajdonságából." Ez megint a csalódott lady. „Fájdalmas szomorúság járja át ezt az embert. Rég elfeledett bűnök, amiket nem is ő követett el."

Alexander bég Erdélyben született. Befelé forduló, töprengő alkat volt. Nem szeretett és nem gyűlölt, nem barátkozott és nem irigykedett. Nem kapkodott, de soha nem is pihent meg. Azt mondta, meg kell keresnie Belső-Ázsia titkos birodalmait: Shambalát és Agarthát. Módszeresen készült. Még otthon, Nagyenyeden elolvasta Thomas van Erpe 1613-as arab nyelvtanát, Carsten Niebuhr *Dán arábiai utazásá*t, Benkő Ferenc *Napkeleti utazók*ját és Sajnovics János 1770-ben, Koppenhágában megjelentetett *Demonstratio: Idioma Ungarorum et Lapponum Idem Esse* című munkáját. A göttingai egyetemre olyan latintudással érkezett, amihez hozzátenni nemigen volt mit. Kedves professzorának, aki felhívta a figyelmét Dzsungáriára és a kínai évkönyvekben sokat emlegetett ujgurokra, így fakadt ki egyszer:

– Az időnél alattomosabb jószág nincs. Tengernek mutatja magát, de ráébredünk, hogy csak egy csepp. Cseppnek mutatja magát, és kiderül, hogy végtelen óceán. Herr Blumenbach, nekem drágább az idő, mint másoknak. Én ismerem a sorsomat. Rég úton kéne lennem. Késésben vagyok.

Johann Friedrich Blumenbach tudta, hogy rendes ember nem utazik. A kereskedő más. Az nem rendes ember. Útra kel, mert a hasznot keresi. A hajós is. A katona. A követ, a kém, a zarándok. Mindnek a haszon kell. Johann Friedrich Blumenbach nem értette, tanítványa miért akar utazni, ezért helytelenítette is.

Latin, német, angol, arab, török, néhány szláv nyelv. Ezzel a tudással indul. Gyalog. Tud James Cook felfedezéséről, az új kontinensről, melyet majd Ausztráliának fognak nevezni. Tud Humboldt útjáról. Ismeri a magyar Benyovszky Móric feljegyzéseit, melyek szerint a kamcsatkai erődből lopott vitorláson menekülő gróf a tengereken hányódva az éhhalál peremén derékszíjat és bőrsüveget evett, algát és hínárt rágcsált, végül megkóstolta halott társai húsát is. De Alexander bég nem kalandor, nem érdekli a fegyencek földje és Madagaszkár. Alexander bég Belső-Ázsia felé tart.

Énoszban, az aprócska török kikötőben száll hajóra. Isztambult elkerülik a pestis miatt, Cipruson át Egyiptom felé tartanak, ám a vihar Kréta felé sodorja őket, ahol tuniszi kalózok fogságába esnek. Alexander béget, akinek ruházatáról lesírt, hogy nem remélhetnek érte váltságdíjat, a vitorlás gyomrába vetik, majd nyelvtudása miatt egyre gyakrabban használják, végül a skorbutban elhalálozott másodkormányos függőágyában kap viszonylag kényelmes helyet. A kalózoktól megtanul berberül, olaszul, dalmátul. Arab, angol, török nyelven fogalmaz kérő, alkudozó, fenyegető és zsaroló leveleket. Néhány hónap múlva már a kalózok nevében személyesen tárgyal. A haramiák megszeretik. Bilincseit leoldozzák, a kikötőkben is szabadon járhat-kelhet, miután szavát veszik, hogy nem szökik meg. Két hosszú éven át nem szabadul. Ekkoriban ragasztják rá az Alexander bég nevet, amihez aztán majdnem élete végéig ragaszkodik. Számtalanszor teszi meg az utat Herkules oszlopaitól a levantei vizekig, és nem szökik el. Köti a zsiványoknak adott becsületszó. Egyszer aztán Menorcától északra hajójuk belefut a Royal Navy egyik fregattjába, és ez megpecsételi a haramiák sorsát. Alexander bég kimagyarázná magát. Nem hisznek neki, ismerik a nevét. „Miért tárgyalt?" „Miért nem szökött?" „Becsületszó? Zsiványoknak?" „Közéjük állt?" „Gyávaságból tartott ki mellettük?" Megunja a nyaggatást. Rég megszökhettem volna maguktól is, köpi az angol szavakat hűvösen a karót nyelt első tiszt bamba képébe. A kapitánynak rokonszenves a barátságtalan férfi: szaván fogja. Fogadást kötnek. Ha átúszik „őfelsége hajója" alatt, és túléli, hisznek neki, partra teszik a legközelebbi kereskedelmi kikötőben. Átúszik. Túléli. Hisznek neki. A kapitány meghívja, este együtt vacsorázik a tisztekkel. Meséltetik. Három nap múlva, néhány kiszabadított olasz meg francia fogolytársával együtt csónakba ültetik, partra teszik a kicsiny Cadaquésben. Alig tette lábát a szárazföldre, máris alkalmazná egy kapitány, Kubába vitorlázhatna vele. Nem megy. Nem érdeklik a kalandok, nem érdekli az Újvilág. A régi világ érdekli. Az ősi Kelet.

Cadaqués és Emporda. Kíméletlen, őrjítő szelek földje. A tramontanával riogatják, aminek rohamaitól megbomlik az elme, galamblelkek gyilkossá válnak. Nem számít, ingatja a fejét. Születése körülményeire gondol, és mosolyog. Dzsungáriába, Ujguriába tart. Bolondnak nézik, de végre békén hagyják. Az apostolok lován, gyalog jut el Gironába. Egy portugál kereskedőtől úgy hallotta, a zsidó negyed, a Call mélyén titokzatos könyvtár bújik meg. Abban olyasféle könyvekre bukkanhat, melyek segíthetnek tervei megvalósításában. Granada, Córdoba hajdani, kifosztott mór könyvtárainak példányait reméli megtalálni. Perzsa és arab földrajztudományi munkákat, útleírásokat, elfeledett térképeket keres. Három hónap alatt megtanul katalánul

és héberül. Közel ezer év után felfedezi azokat az iratokat, melyeket ma kazár levelezésként ismerünk. De Girona öreg könyveseinél és titkos zsidó irattáraiban őt érdeklő munkákra nem lel. Indulna tovább, amikor mindkettőjük szerencséjére találkozik Moorcrofttal.

William Moorcroft lelkiismeretes ember volt. Nem azért az olcsó jó érzésért segített, amit valamely kisebb vagy nagyobb jó cselekedet eredményez, s aminek fényében elégedetten sütkérezhetünk, hanem kötelességből. Nem érzett kényszert, nem hitte, hogy jóságáért megjutalmazzák a túlvilágon. A kötelességérzet hajtotta. Ha módjában állt, nem mulasztott el segíteni. Volt elképzelése a világról. Azt gondolta, mások fájdalmát csak boldog emberek élhetik át. Olyanok, akik minden kényeztetést, szeretetet megkaptak. Mert őket nem zavarják meg saját, kicsinyes fájdalmaik.

Segíteni szeretne Alexander bég is, aki az alamizsnát nem fogadja el. Sakkoznak. Az angol jó játékos, de szemernyi esélye sincs. Mégis fogadást ajánl. Alexander bég csak addig játszik, míg összegyűlik az útiköltsége. Úti célja Alexandria, onnan Bagdad. A két férfi mindössze három hetet tölt egymás társaságában, mégis barátként és szövetségesként búcsúznak.

Alexander bég Egyiptomban csak napokat időzik, fut a pestis elől, gyorsan továbbáll Bejrút felé. Szidónban, a hajdani Fönícia híres kikötőjében ellenállhatatlan kényszert érez, és nekivág a Libanon meredek, kietlen ösvényeinek. A gigászi matuzsálemekhez, a föld talán legöregebb élőlényeihez tart. A cédrusokkal akar találkozni. Önmagát látja bennük. A hajlíthatatlan, megtörhetetlen, kimeríthetetlen őserőt. A magányos lényt, aki beteljesíti hivatását.

Bejrút után Szíria. Latakiában kivételesen felhajt egy kupa bort. Nem akárhol tartózkodik: a híres selyemút egyik nyugati végpontja ez. Irány Kína! Mielőtt elindul, ismét kurta kitérőt tesz: meglátogatja Margat egykori kereszteslovag-várát. Kopár vulkáni kúp, rajta gigászi rom, melyet valaha arabok építettek, majd johannita lovagok és mamelukok birtokoltak. Vajon tudja, hogy midőn a magyar király, Chatilloni Rajnáld unokája, II. András 1220 körül erre kószált a keresztes hadaival, meg is szállt a vár falai közt? Talán tudja, talán nem. Nem ezért teszi a kitérőt. Egy Latakiában élő magyartól, egy zavart, vén jezsuitától azt hallja, hogy a várhegy nyomorú odúiban tengődő arabok baksisért fölvezetik az arra tévedő utazót a lovagok várába, és megmutatják nekik a poklot. Egy falfestményt lángon pörkölt püspökökkel, felégetett erdők fáinak csonkolt ágain rángatózó nyomorultakkal, nyelvüknél felakasztott hazugokkal, olyanokkal, akiket nyúznak, és kígyók harapdálják a szemeiket.

Egy hét múlva Aleppóban, a karavánszerájban dervisnek öltözik.

Urfa, Mardin, Moszul érintésével érkezik Bagdadba. Ismerkedik, tanul, befolyásos embereknek szolgál, olykor csak mesével, gyakran fordítással és szövegmagyarázatokkal. Onnan tovább Teherán irányába. Megtanulja a *tejemmum* lényegét: tévhit, hogy a tisztálkodáshoz víz kell. Forró homokban fürdőzik, durva posztóval dörzsöli a bőrét. Ételre-italra sosem volt kényes, most sem riad meg, ha a szerájok döngölt padlójára helyezett cserépedénybe koszos, sebes, fekélyes tatár és csecsen kezekkel együtt markol a faggyús rizsért. A földre vetett zsákon, rongyon, szalmán heverve úgy vadászik tetvekre, bolhára, poloskára, mintha világéletében vándorló dervis lett volna. Megtanulja a féregirtás praktikáit: tűz és izzó parázs fölé feszíti a gúnyáját, és a melegtől elkábult férgek apró sercenésekkel, lobbanásokkal hullanak a lángba. Délben a sivatag tüzes homokjával teríti be a ruháit, este viszont a homok mélyére ássa őket. Végül beletörődik, hogy nem szabadulhat tőlük, onnantól egykedvűen tűri a tolakodásukat.

Teheránba egyetlen garas nélkül érkezik. Első éjszakáit a városszéli karavánszerájban tölti. A várost bűzös mocsarak ölelik körül, az éj közepén arra riad, hogy sűrű moszkitófelhő ereszkedik rájuk. Babiloni kereskedők, örmény és arábiai koldusok, török dervisek, Kaszpi-melléki haramiák morog-

nak, káromkodnak, csapkodják, hajtják eredménytelenül a vérszívók felrebbenő, majd újra és újra aláereszkedő hadait. Napokon át datolya és kókusztej az eledele. Erőt gyűjt, aztán halad tovább. Oázisról oázisra vándorol, karézekben húzódik meg, rég beomlott öntözőrendszerek csatornáiban vészeli át a számumokat. Mire Iszfahánba ér, úgy ismeri a karavánszerájokat, mint a tenyerét.

– Értek a nyelvükön – feleli az egyik karavánszállás udvarán egy honfitársa faggatózására. – Ha van pénzem, csatlakozom hozzájuk. Ha nincs, sodortatom magam velük. Haladok.

Este van, körülöttük fáradt, poros utazók. A kút csörgedező friss vizével megnedvesítik kezüket, arcukat. Az árkádok oszlopai mellett hordókban és nagy cserépkorsókban áll a mosdóvíz. Az erdélyi honfitárs, Johann Sebastian Honigberger sokat mesél, és a meséiből kiderül, hogy igazi kalandor. Nem tud megülni a seggén, eleme a mozgás. De hiányzik belőle az akarás, a szervezőerő. Nincs tartása, nincs belső magja. Hiába a közös haza: Alexander bég idegenkedik tőle. A szászokkal nincs baja, a német szót is tőlük tanulta. A Segesváron született szász céltalan mozgása idegesíti. Jön-megy, állandóan rohan, tüsténkedik, soha nem habozik, határozottan cselekszik. De mi a cél? Hiányzik a belső töltet, ami ezt a nagy energiát teremtőerővé formálná.

Alexander bég hallgatja a honfitárs vallomását, és azt veszi észre, hogy nem érdekli. Kellemes zsongást érez. A mécsek lobogó fényénél figyeli a csöndesen tisztálkodókat. Az öszvéres vízhordó ráérősen feltölti a nagy víztároló edényeket. Körülöttük, a földszint árkádjai alatt istállók, raktárak, ahová a kereskedők lemálházhatják áruikat. A zárt, négyszögletes udvar közepén egy-egy nyaláb szénán, kopott gyékényen vagy lyukas zsákon csavargók, rongyos köpönyegükbe burkolódzó dervisek és zarándokok heverésznek. Kicsit távolabb kecskék mekegnek. A tevék csámcsogása, a teás kannák duruzsolása, a kereskedők pusmogása olyan andalító, hogy le-leragad a szeme. A csillagos égen félhold fakó fénye világol, összeolvad jelen és múlt, közel és távol, gyermekkora és ifjúsága. Elszunnyad.

Virradat előtt ébred. Nem kelti fel a mellette alvót. Nem búcsúzik. Két hét múlva Meshedben elzarándokol a nagy kalifa, Harun al Rasid sírjához. Itt már senki sem tudná leleplezni a rongyos, koszos, hosszú szakállú dervisben az európait. Nem sokat időzik, hamarosan indul tovább. Merv, a Kara-kum sivatag oázisvárosa következik. Arab kalmárok, perzsa öszvér- és tevehajcsárok, tádzsik és kazah állattenyésztők, üzbég haramiák, kirgiz rabszolgakereskedők veszik körül. Dölyfös szártok, vigyorgó tarandzsik, vörös hajú kirgiz lótolvajok nyargalásznak körülötte. Bokhara és Szamarkand felé igyekszik, a Pamírt megkerülve, északnyugatról szeretne behatolni Dzsungáriába vagy Tibetbe. Húsz évig kell még várnia erre.

(Folytatás a következő számban)

BENE ZOLTÁN

ÚJABB HALÁL

Nem látta értelmét visszamenni a Rákóczi térre, viszont a Liliom utcába sem akart még hazatérni, inkább a László Zoltán-féle vendéglőt választotta a Kossuth Lajos sugárúton. Leült egy félreeső asztalnál, fröccsöt rendelt, cigarettázott. A gyilkosságon tűnődött, sorra vette a lehetőségeket: Kovács Péter, a kövér ember, a szerbek. A három lehetőség közül a kövér férfi felé húzott, csak őt tudta elképzelni tettesnek. Talán azért, mert nem ismerem, gondolta, Kovács viszont érthetetlen módon szimpatikus. Persze ott voltak még a civil ruhás szerb katonák is, de nemigen tudta kémjátszmaként elképzelni az esetet. Megrázta a fejét, akár a ló, amikor a körülötte dongó legyeket hajtja el, csak ő nem a szemtelen rovaroktól, hanem a nyomozás gondjaitól próbált szabadulni. Kláráról ábrándozott, míg meg nem zavarták.

– Igaz Gerő, ugye? – lépett hozzá egy zömök, alacsony férfi.

– Igen, én vagyok.

– Nem ismersz meg? – kérdezte a másik.

Abban a pillanatban bevillant.

– Bozsó Sándor!

Együtt szolgáltak az olasz fronton, csak akkor Bozsó még nem szakállt viselt, csupán hetyke bajuszt.

– Hazajutottál hát te is – nyújtotta a kezét Igaz Gerő.

– Haza, bizony – ragadta meg a jobbját Bozsó. – Viszonylag olcsón megúsztam, nem lőttek meg, nem lettem beteg. A lábad?

– Néha úgy fáj, hogy üvölteni tudnék – mondta a detektív. – De legtöbbször viselhető.

Igaz Gerő képtelen volt fölidézni azt a pillanatot, amikor a combjába csapódott a golyó. Később azt mesélték, hogy miután meglőtték, még vagy harminc-negyven métert futott, s akkor sem a fájdalomtól esett össze, hanem megbotlott egy elveszített csajkában. Ketten ragadták meg a karjánál fogva – Bozsó Sándor volt az egyik –, és vonszolták vissza a lövészárokba, miközben a többiek üvöltve rohantak tovább az olaszok állásai felé. Csak az árokban hasított belé a fájdalom. Ahogy lepillantott a lábára, s látta, hogy a nadrágját vörösre festette a vér, ordítani kezdett. A szanitéc levágta róla a nadrágszárat, igyekezett elállítani a vérzést, közben idegesen és harsányan káromkodott, túlkiabálva a sebesült jajgatását. Igaz Gerő maga előtt látta Bozsó Sándor elkerekedett szemét, ahogy a szanitéc válla fölött les át, és a tekintetében a félelmet, amikor Lemhényi hadnagy bömbölve zavarta vissza a rohamozók közé. Utána elveszítette az eszméletét. A következő kép, amit föl tudott idézni, a tábori kórház mennyezete. Később több társával beszélgetett arról, mit éreztek, amikor megsérültek, választ azonban senki nem tudott adni, csak hosszú percekkel, sokan órákkal vagy napokkal későbbi érzésekről, fájdalmakról számoltak be.

– Mivel foglalkozol mostanában? – Bozsó egy üres székre bökött. – Leülhetek?

– Hogyne, foglalj helyet! Nyomozó vagyok a szegedi kapitányságon.

– Ejha!

– Ahogy kikerültem a kórházból, leszereltek, hazajöttem, és leérettségiztem. Aztán jelentkeztem detektívnek. Nem terveztem, véletlenül tudtam meg, hogy nyomozót keresnek, mert üresedés van. Mint kiszolgált, sebesült honvédot föl is vettek nyomban.

– Nem gondoltam volna, hogy rendőr leszel…

– Én sem – nevetett Igaz Gerő. – Hirtelen ötlet volt. De nem bántam meg. És te? Hogy megy a sorod?

– Hazamentem Felsőtanyára, gazdálkodni. Ehhez értek, semmi máshoz. Amúgy is – fűzte hozzá nevetve –, a Bozsók emberemlékezet óta parasztok.

– Nincs azon mit szégyellni!

– Fél éve aztán megházasodtam. Nem könnyű az élet, kicsike földem van, abból kell megélnem, kicsike házban lakom, a feleségem is kicsike asszony. De nem panaszkodom, a lövészároknál minden jobb.

– Ebben igazad van – ismerte be a nyomozó, és nem tudta megakadályozni, hogy Nagy Gyula ügye újra betöltse minden gondolatát.

– Te szeretnél beszélgetni a régi bajtársakkal a frontról, a háborúról? – kérdezte.

– Én aztán nem – felelt határozottan Bozsó. – Nem mondom, vannak pillanatok, amiket fölidéznék szívesen, de a legjobb lenne az egészet elfelejteni.

– Arra esélyünk sincs – legyintett Igaz Gerő.

– Hát nem sok.

– Éppen ezért furcsa – töprengett hangosan a nyomozó –, amikor régi bajtársak ilyen kevéssel a háború vége után rendszeresen összejárnak, hogy a lövészárokról trafikáljanak. Mert azt el tudom képzelni, hogy majd évtizedek múltán szívesen elüldögélünk egy-egy pohár bor mellett, és arról társalgunk, miként lőtt ránk a talján, mi hogyan lőttünk vissza, s talán még a kifordult belek sem tűnnek majd annyira iszonytatónak, a halálsikolyokat sem halljuk már éjjelente, de most, amikor éppenhogy csak vége, most miért beszélgetnének arról a hazatért katonák, hogy mi történt velük odakinn? És ha feledni akarnak, márpedig én is úgy hiszem, ahogyan te, hogy a legjobb volna elfeledni az egészet, szóval, ha feledni akarnak, miért töltenek együtt hosszú órákat, ezzel is akadályozva a felejtést? Hiszen egymás társasága azt eleve lehetetlenné teszi, végtére is a háborúra emlékeztetik egymást…

– Lakik a faluban nem egy kiszolgált baka, akikkel együtt voltunk a Mürzli-hegyen, de amikor összefutunk, mindenről beszélünk, csak arról nem – mesélte Bozsó Sándor. – Igazság szerint, ha tehetjük, kerüljük egymást.

– Igen, ez a természetes, azt hiszem. Egy ideig még.

– Bár azért most, látod, mégis idejöttem hozzád – vetette föl Bozsó, és az arcán huncut mosoly jelent meg.

Igaz Gerő elmélázott.

– De, már meg ne haragudj – szólalt meg egy idő után –, hetente azért nem akarunk összejárni…

Bozsó fölnevetett, és vállon veregette a detektívet.

– Azt hiszem, ez így van, ahogy mondod, cimbora! És azt is be kell valljam, már amikor ideléptem hozzád, nagyon jól tudtam, hogy sokáig nem fecserészhetünk, mert az atyafi, aki behozott a városba, bármelyik pillanatban itt lehet értem.

Mintha meghallotta volna, mit beszél Bozsó, a következő percben be is toppant a vendéglőbe az emlegetett felsőtanyai ember. Bozsó sietve elköszönt a nyomozótól, és távozott. Igaz Gerő rendelt még egy fröccsöt, közben végiggondolta mindazt, amit a bajtárssal beszéltek. Arra jutott, nem téved, amikor különösnek találja, hogy Nagy Gyula és katonatársai összejártak. Szinte biztosra vette, hogy nem a háborúról társalogtak. De akkor miről?

Éjjel nem jött álom a szemére, csak forgolódott egyre, a lába is meg-megsajdult. Egy idő után elunta a küzdelmet az elalvással, az asztalhoz ült, és összefoglalta egy jelentésben mindazt, amit az előző estéig megtudott Nagy Gyula meggyilkolása ügyében. Mire végzett, még világosabban látta, mint addig, mennyire csehül áll az ügy. A pirkadattal a nyomozás ötödik napja veszi kezdetét, gondolta keserűen, és alig tudnak többet, mint pénteken reggel.

A felkelő nap első sugarainál öltözködött, s mivel Kisné már kint ógott-mógott a konyhában, megkérte, főzzön neki egy kávét.

– Holnap viszont már nem tudok, ha nem intézkedik! – tette elé a csészét az asszony.

Igaz Gerő bűntudatot érzett, amiért elfelejtett bekukkantani a lefoglalt csempészáruk raktárába. Gyorsan megitta a feketét, és már indult is. Tudta, hogy ilyen korán még senkit nem talál az irodában, de nem bírt otthon ülni.

Amikor megérkezett a Rákóczi térre, Bagdy úr nyúzott ábrázattal és álmos tekintettel fogadta.

– Ilyen gyorsan megjárta az a gyerek? – nézett megütközve a kollégájára.

– Milyen gyerek? – értetlenkedett Igaz Gerő.

– Akit magáért küldtem!

– Magamtól jöttem, nem hívott senki. Nyilván elkerültük egymást…

– Ilyen korán bejött? – vonta föl a szemöldökét Bagdy úr.

– Nem sikerült aludnom – mentegetőzött Igaz Gerő.

– No, velem olyan még soha nem fordult elő – nyögte Bagdy úr. – Akárhogyan is, újabb holttestünk van! És nem zárható ki, hogy összefügg a Nagy-féle üggyel.

– Hol találták, ki az? – kérdezte mohó kíváncsisággal a fiatalabb nyomozó.

– Egy rendkívül kövér férfi – közölte kis hatásszünet után Bagdy úr, mutatóujját jelentőségteljesen az arca elé emelve.

– Csakis az a fickó lehet, akit Stíber látott! – élénkült föl Igaz Gerő.

– Ezt azért még korai lenne ennyire biztosan kijelenteni – óvatoskodott Bagdy úr. – De mivel az ügyeletes jónak látta, hogy fölverjen legszebb álmomból, hát nem tétlenkedtem, elküldtem Stíberért egy embert a téglagyárba. Azonosítás végett.

– Hol találták meg a tetemet?

– A rókusi pályaudvartól nem messze, a Búvár-tó partján.

– Akkor ez a mi emberünk lesz, mondom én! – süvöltötte Igaz Gerő. – Biztosan! Már megyek is!

– Menjen, Gerő, én majd itt tartom a frontot! – sóhajtott Bagdy úr, és a távozó még hallotta, ahogy panaszosan dohog magában. – Jaj de nagyon hiányzott ez nekünk így év végére! Amúgy is nyakunkon mindjárt a franciák…! Hogy a radai rosseb esne a fajtájukba!

Igaz Gerő a csípős hideg ellenére egészen kimelegedett, annyira sietett. Szaporán loholt végig a gyér forgalmú Kossuth Lajos sugárúton. Nem sok reményt fűzött Stíberhez, hiszen csak távolról látta az ismeretlen, kövér alakot, viszont a resti pincére, akivel előző este beszélt, biztosan fölismeri a férfit.

Amikor a tetthelyre ért, két közrendőr és Stíber Aurél már ott toporgott a tóparton. A téglagyári munkás megemelte a sapkáját a nyomozó előtt, aztán az állát dörzsölgetve, kérdés nélkül beszélni kezdett.

– Lehet, hogy ezt az embert láttam… Meglehet, nyomozó úr, hogy őt… Az is ilyen testes volt… De meg nem esküszöm azért, ne haragudjon, mert sötét is volt, meg messzire is álltam…

– Semmi gond, Stíber úr, vissza is mehet dolgozni! – bocsátotta el Igaz Gerő, az egyik közrendőrt pedig elszalasztotta a pincérért. Szerencsére a cédulát, amelyre följegyezte a nevét és a címét, megtalálta a zsebében.

Alighogy a közrendőr elsietett, megérkezett a rendőrségnek dolgozó fényképész a masinájával és egyéb holmijával, odébb taszigálta a nyomozót meg a másik közrendőrt, aki mellette téblábolt, majd mogorván, szótlanul fotózni kezdett.

– Nem fizetnek meg engem ezért tisztességesen – dünnyögte.
– A törvényt szolgálja, legyen rá büszke – évődött vele Igaz Gerő.
– Na hallja! – köpött egyet a fényképész.

A közrendőr erre dühös mozdulatot tett, ám a detektív nyugalomra intette. A fotográfus tucatnyi szemszögből készített felvételeket a hulláról, közben mindvégig sóhajtozott és zsörtölt. Ennek ellenére akkurátusan és alaposan végezte a munkáját.

– Ki talált rá? – kérdezte a nyomozó a közrendőrt, és rágyújtott egy Memphisre.
– Nem tudom, uram, minket a Bagdy nyomozó úr küldött odabentről.
– Ki biztosította a helyszínt?
– Az éjjeli járőr, de ő elment, amikor mi megérkeztünk azzal a Stíber nevezetűvel.
– Az meg hogy lehet? – kérdezte Igaz Gerő megütközve.
– Azt én nem tudom, nyomozó úr.
– Sorolja el, mi történt és hogyan!
– Hát, telefonon kaptuk a bejelentést a Rákóczi téren. Az ügyeletes őrmester azután rögvest telefonozott a Bagdy úrnak, aki amint megérkezett, mindjárt el is küldött minket a téglagyárba. Akkor hajnalodott. Mire odaértünk a gyárhoz, még alig fél órája kezdődött a műszak.
– Ismeri az éjjeli járőrt?
– Én, kérem, csak egy hete dolgozom itt.
– Előtte mit csinált?
– Rendőr voltam én előtte is, kérem, csak Kecskeméten.
– És miért jött el onnan?
– Megnősültem, kérem – húzta ki magát a közrendőr. – Egy fájin özvegyet vezettem oltárhoz, Flaschnerné asszonyomnál eladó.

Flaschner Lajosné női divattermét a Bocskay utcában Igaz Gerő jól ismerte. Az első nyomozás, amellyel megbízták, egy lopás volt. Flaschnerné sérelmére követték el. Pár óra alatt megoldotta az ügyet: az egyik eladólány követte el a bűncselekményt, a szeretője fölbujtására. Külön pikantériája az esetnek, hogy a férfi a feleségének, az asszony születésnapjára lopatott egy kabátot a szeretőjével. Emlékezett a három eladó közül arra a hölgyre, aki feketét viselt, nyilván ő lehet az, akire olyan büszke az újdonsült férj.

– Gratulálok – mondta Igaz Gerő, és topogni kezdett. Úgy érezte, lefagynak a lábujjai.

A fényképész lassan összepakolt.

– Végeztem – jelentette ki, de sem a közrendőrre, sem a nyomozóra nem nézett közben. – Majd viszem a képeket a Bagdy úrnak.
– Köszönjük – udvariaskodott Igaz Gerő. – Segítsen már neki! – nógatta a közrendőrt, aki kelletlenül fölkapta a fotográfus egyik táskáját, és megindult vele a sugárút felé, ahol a konflis várta a mestert.
– Ennek bezzeg van pénze konflisra – jegyezte meg, amikor visszatért.

Igaz Gerő úgy tett, mintha meg sem hallotta volna, leguggolt az áldozat mellé, közelebbről is megszemlélte. A torkát vágták át, ahogy Nagy Gyulának. Tehát vagy ugyanaz ölte meg, aki Klára férjét, vagy valaki bosszút állt. Ezen tűnődött még, amikor befutott a másik rendőr a pincérrel. A pincér ásítozott, a fejét vakarta, áradt belőle az arcátlanság.

– Éjfélkor jöttem el a restiből, nyomozó úr – panaszolta. – Fáradt vagyok, miért kellett idecibálni?
– Ez az az ember, akiről tegnap este beszélt nekem a vasúti vendéglőben? – mutatott a hullára Igaz Gerő. – Aki Szabadkáról érkezett múlt hét csütörtökön?

A pincér arra nézett, amerre a detektív mutatott, megpillantotta a holttestet, és egyből elsápadt.

– A büdös kurva… – motyogta. – Már elnézést kérek – tette hozzá elcsukló hangon.

– Nem látott még halottat – súgta oda az egyik közrendőr a másiknak, s talán még folytatta volna is, ha a nyomozó egy szigorú pillantással belé nem fojtja a szót.

A pincér lehajolt, megvizslatta az élettelen arcot.

– Ez az az ember, nyomozó úr, kétség sem fér hozzá – jelentette ki.

– Helyes – biccentett a detektív. – A biztos urak bekísérik az irodánkba, ott majd a kollégám fölveszi a vallomását.

– Nem mehetnék inkább haza aludni? – alkudozott a pincér. Az arcába kezdett visszatérni a vér.

– Nem – zárta le a kérdést Igaz Gerő –, hogy képzeli? Hanem – fordult a pincérért küldött rendőrhöz – maga tudja-e, ki volt az éjjeli járőr, aki bejelentette, hogy megtalálta a testet? Mi a neve?

A rendőr először értetlenül nézett a detektívre, aztán észbe kapott.

– Ja, aki itt várt bennünket?

– Igen, aki itt várta magukat.

– Hát, nyomozó úr – vakarta meg a tarkóját a rendőr –, megmondom az őszintét… Nem tudom.

– Talán maga is Kecskemétről jött, mert ide nősült? – mordult rá Igaz Gerő.

– Nem, uram, dehogy! Én tizenöt éve szolgálok a rendőrségen, és világéletemben Szegeden éltem.

– És nem furcsállja, hogy nem ismeri azt a kollégát, aki itt várta magukat?

– Most, hogy mondja – hebegett a közrendőr.

– Amint beérnek, ezt mondják jegyzőkönyvbe Bagdy nyomozó úrnál, megértették? – Igaz Gerő hangja remegett az idegességtől.

– Megértettük, nyomozó úr – mondta a másik kettő. – Mehetünk?

– Ne is húzzák az időt!

A nyomozó újabb cigarettára gyújtott. El sem szívta teljesen, amikor megérkezett két férfi egy hordággyal. Mögöttük Hajós Ferenc lépkedett, akit a nyomok rögzítése miatt szoktak kiküldeni a tetthelyekre. Hajós álmosan nyújtott kezet.

– Ma mindenki álmos – jegyezte meg Igaz Gerő.

– Korán van, kolléga úr – vágott vissza Hajós Ferenc.

Igaz Gerő kigombolta a kabátját, majd a zakóját, előkotorta a zsebóráját a mellénye zsebéből.

– Mindjárt fél nyolc – morogta.

– Azért egy hullához meglehetősen korai időpont, nem gondolja? – Hajós hangjából nem volt nehéz kiérezni a gúnyt.

– Igaza van, kolléga úr… Ne nehezteljen rám, kérem – engesztelte Igaz Gerő.

– Nem nagy öröm, tudom én – legyintett Hajós. – Menjen nyugodtan, innen boldogulok. Mikor végzek, az urak – a fejével a hordágy mellett dohányzó férfiakra bökött – elviszik a hullaházba, hogy a doktor fölboncolja.

– Nem tudja, kolléga úr, hogy az előző áldozatot fölboncolták-e már?

– Szerintem tegnap sort kerítettek rá. A hétvégén biztosan nem, de tegnap nagy valószínűséggel megejtették.

Megejtették, ismételte a szót magában a nyomozó. Ugyan miként lehet egy boncolást megejteni? Begombolta a zakóját és a kabátját, elnyomta a csikket, és elindult vissza a Rákóczi térre.

– Köszönöm, mindent jót! – köszönt el Hajóstól.

– Minden jót! – intett a helyszínelő. – Délig leadom a jelentésemet!

Amiből vélhetően ugyanúgy semmi nem fog kiderülni, mint a múlt péntekiből, gondolta Igaz Gerő. Ha ugyanaz az ember ölte meg ezt a férfit, aki Nagy Gyulát, minden bizonnyal most sem hagyott nyomot. Ha valaki bosszúból gyilkolta meg, Nagy Gyuláért, akkor pedig olyan dolgok lehetnek a háttérben, hogy hiába is talál nyomot Hajós úr, úgyse kezdhetnek azzal az égvilágon semmit.

KÖTTER TAMÁS

ÉLETEKEN ÁT

– Mi folyik itt? – kérdezte az egyik katonát a felderítésből visszatérő Farkas.

Az őrmester arra számított, hogy amíg oda van kiszimatolni az oroszok erejét és támadásuk várható idejét, a többiek megszervezik a védelmet: egymástól négy-öt méterre lövészgödröket ásnak, géppuskaállásokat alakítanak ki, és álcázzák őket, a dombot átszelő út két oldalán páncéltörő ágyúkat állítanak fel. Ehelyett az összeomlással mindig együtt járó káosz képei fogadták: elszórt fegyverek és felszerelési tárgyak hevertek mindenütt. A katonák, mintha nem is fenyegetné őket az orosz támadás, a domb nyugati oldalán kisebb-nagyobb csoportokba verődve beszélgettek.

– A zászlóaljparancsnok mindenkit felmentett a szolgálat alól. Aki akar, mehet nyugatra, aki tud, egyenesen haza, aki nem, az megvárhatja az oroszokat – magyarázta a cseppet sem katonás összképet a honvéd. – Ideje hazamenni – folytatta dünnyögve, inkább magának, mint a szótlan Farkasnak szánva a szavait.

– És maga, őrmester? – fordult Farkas felé, miután félig hangosan kitárgyalta magával azokat a tavaszi munkákat, amelyeket egy földből élő embernek ilyentájt évről évre el kell végeznie.

– Mi van velem? – válaszolt kérdéssel a kérdésre az elé táruló zűrzavartól bénult Farkas.

– Maga is hazamegy?

– Ááá! Farkas, hát itt van! – A főhadnagy hangja rántotta ki a bénultságból.

– Jelentem, az oroszok a dombok mögött gyülekeznek – számolt be lényegre törően a küldetése eredményéről. A szelíden lejtő dombot, ahol álltak, kelet felé sík terület váltotta fel, de úgy két kilométerre a terep újra emelkedni kezdett, és kisebb dombok elzárták előlük a kilátást, elrejtették az ellenséget.

– Hát miattuk már nem aggódom. Amint látja – nézett körbe –, változott a helyzet. Itt a vége. Ennyi volt. Legalábbis itt keleten.

– Természetesen itt maradhat, és bevárhatja őket – mondta rövid szünet után, mialatt cigarettára gyújtott. – Vagy…

– Vagy? – vágott a főhadnagy szavába Farkas, megfeledkezve a köztük lévő rangbéli különbségről.

– Vagy velem jöhet – mondta a főhadnagy, miközben sokat ígérő tekintettel elnézett nyugat felé.

Az őrmester követte a főhadnagy tekintetét. Mögöttük sík terep húzódott, sakktáblaszerűen váltották egymást a hajnali párától gőzölgő, még fekete szántók a tavaszi, friss, sarjadó fűtől zöldellő legelőkkel. A távolban fehér pettyekké zsugorodott házak közt sápadtsárgára festett templomtorony meredt az égre; még távolabb, a falun túl, az elmosódó zöld látóhatárt sötétlő falként zárták le az országhatárt jelző hegyek.

– Átvágjuk magunkat az amerikaiakhoz – folytatta a főhadnagy. – Aztán meglátjuk. Nem tart sokáig ez a fene nagy barátságuk a ruszkikkal, előbb-utóbb úgyis egymás ellen fordulnak, és akkor szükség lesz ránk.

– Szóval azt mondja, hogy akkor katonák maradhatunk?

– Azt.

– A rangomat is megtarthatom?

– Természetesen – bólintott a főhadnagy. – Egyetlen hadsereg sem lehet meg őrmesterek nélkül.

Farkas, a hat elemit végezett egykori bolti segéd, mindent a hadseregnek köszönhetett. 1938-ban a kötelező katonai szolgálat alatt emelték ki abból az egyhangú, jövőtlen világból, amelyben addig élt. Az üzlet tulajdonosánál lakott a bolt mögött, egy hátsó raktárnak használt helyiségben, ládák és konzervek közt. Menj ide, menj oda, tedd ezt vagy azt – mások parancsoltak neki. Gyakran úgy érezte, hogy valójában semmire sem jó, utolsó az emberek közt. A honvédségnél, ahogy egész életében, tette a dolgát. Valószínűleg jól, mert az akkori parancsnoka arra biztatta, hogy továbbszolgálóként maradjon a seregben; később a jutasi tiszthelyettesképzőt is ő járta ki neki. Farkas mindenütt megállta a helyét, bárhová vetette is a katonasors. Harcolt a keleti fronton, majd a Kárpátok bérceire vezetett az útja, aztán a románok árulását követően Erdélyben csatázott; amikor meg az oroszok kiértek az Alföldre, a hortobágyi páncéloscsatában kísértette a szerencséjét, míg végül a tragédia utolsó felvonása az osztrák határnál érte a főhadnagy mellett. Minden szörnyűség ellenére, amin keresztülment, Farkas már el sem tudta képzelni az életét a sereg nélkül – általa élt, és inkább meghalt volna, semhogy visszamenjen a boltba dolgozni.

– Semmi sem mozdul – erősítette meg a távcsővel kutakodó főhadnagy a szemmel láthatóan is nyilvánvaló tényt. A domb gerincén tartottak rögtönzött haditanácsot. Farkas mellett egy Benkő névre hallgató honvéd is csatlakozott a főhadnagyhoz. A kis csapat abban reménykedett, hogy mielőtt beérik őket az oroszok, belefutnak az Ausztria felől előretörő nyugati szövetségesek előőrseibe, és nekik adják meg magukat.

Már több mint kétórányit meneteltek pihenés nélkül, elkerülve az orosz csatarepülők által támadott főutakat, és éppen a megfagyott hullámokként útjukba kerülő széles hátú, álmosan nyújtózkodó dombokat mászták lankadatlan erővel, amikor a végtelennek tűnő sorban következő egyik magaslat mögül robbanások zaja hallatszott, és gomolygó fekete füstfelhőket görgetett feléjük a szél.

A domb mögött húzódó széles mezőn száz éve ott rozsdásodó roncsnak tűnt a néhány órája még tökéletesen működő, de azóta kiégett, vörösre oxidálódott orosz harckocsik üres héja. Szénné égett, fekete ragacsos kupacok, amelyek egykor emberek voltak, lógtak ki félig a tankokból, vagy feküdtek a páncéltesteken, mások, akik kijutottak ugyan a fáklyaként lángoló harckocsikból, golyóktól leterítve feküdtek a még mindig füstölgő járművek közelében.

– Onnan tüzelhettek a mieink – bökött a főhadnagy a rétet lezáró erdő bokrokkal szegélyezett szélére.

A nyugat felé elnyúló erdő fáit út választotta ketté.

Az orosz páncélosék valószínűleg ezen az erdei úton akart előrenyomulni, hogy aztán elvágják a főhadnagy csapatához hasonlóan nyugat felé menekülők útját. Az orosz parancsnokot túlságosan is magabiztossá tette, hogy az utóbbi napokban a német–magyar egységek vagy harc nélkül meghátráltak, vagy megadták magukat a Vörös Hadsereg megállíthatatlanul előretörő csapatainak; eszébe sem jutott, hogy harc- és ütőképes egység állhatja útját, s mire észbe kapott, és a harckocsik szétbontakozhattak volna, hogy legázolják a páncéltörő üteget, a páncéltörő ágyúk halálos tüzet zúdítottak rájuk; az égő harckocsikból kikecmergőkkel és a

tankokon utazó gyalogsággal MG–42-es géppuskák végeztek. Úgy tűnt, senki sem menekült meg a halálos csapdából.

– Ha szerencsénk van, egyetlen orosz sem maradt életben – foglalta össze sommásan a hadi helyzetet a főhadnagy. – Ha elérjük az erdőt, ott már biztonságban leszünk.

A reggeli harmattól még vizes, nyirkos talaj békésen gőzölgött a napsütésben. A fűben a hajnali pusztítással és öldökléssel mit sem törődve bogarak döcögtek az emberi elme számára kiismerhetetlen útjaikon, gyíkok néztek farkasszemet a fűben a földszínű egyenruhát viselő, az orosz gyalogság tetemei közt magukat kínos lassúsággal, kúszva előreküzdő honvédekkel; bambán rájuk pislogtak, aztán tovaiszkoltak.

Egy ilyen összecsapást követően, amit nem kísér valamelyik fél előrenyomulása, óvatosnak kellett lenniük a csatatéren, tűnjék az bármilyen elhagyatottnak is, sosincs egyedül az ember. Tapasztalatból tudták, hogy a támadások után a hullákon és sebesülteken kívül gyakran mások is maradnak a harcmezőn; pánikba esett, egységüktől elszakadt katonák, orvlövészek vagy felderítők várják az újabb rohamot, hogy az végre megszabadítsa őket a kényszerű bujkálástól, vagy éppen csatlakozhassanak a támadáshoz. Rendes körülmények közt azok, akik végeztek a tankokkal, már rég átkutatták volna a harcteret, de úgy látszott, hogy a főhadnagy csapatához hasonlóan nekik is sietős volt a dolguk, és az összecsapás után rögtön továbbálltak nyugat felé.

Jó fél órába is beletelt, mire a főhadnagy és két embere az első tankroncshoz ért.

A tűztől felforrt harckocsi gyászos látványt nyújtott. A külseje tompa, piszkos rozsdaszínű volt; különös, leírhatatlan szag terjengett körülötte.

– Nincs más választásunk, innentől tanktól tankig futva megyünk az erdőig – mondta a főhadnagy. Harckocsiágyúk nem is olyan távoli mennydörgéshez hasonló hangja figyelmeztette őket, hogy fogy az idejük; ha nem akarnak orosz fogságba kerülni vagy meghalni, mielőbb el kell érjék a biztonságot nyújtó erdő első fáit.

– Segítsetek, eltaláltak!

Sokáig úgy tűnt, hogy sima ügy lesz, és még a lövések, robbanások hangjából ítélve gyorsan közeledő oroszok előtt elérik a biztonságot nyújtó erdőt.

A főhadnagy volt mindig az első, őt Benkő követte, és az őrmester zárta utóvédként a sort.

Ilyen helyzetekben, amikor egyik fedezéktől a másikig fut egy csapat, másodiknak lenni a leghálátlanabb dolog. Az első ember felbukkanása még meglepheti az ellenséget, de a következőt már felkészülten várja. Ezúttal viszont az orosz lövész már régóta szemmel tarthatta őket, és csak a megfelelő pillanatra várt; egyetlen lövéssel terítette le a főhadnagyot, amikor az utolsó roncs mögül nekiiramodott az erdőnek. A golyó a combján fúródott át; nem volt halálos, de ahhoz elég, hogy mozgásképtelenné tegye. Kegyetlenül vérzett, és fájhatott is neki, mert a főhadnagy, ha éppen nem a katonáit szólította, üvöltött.

– Maradsz! – rántotta vissza a főhadnagy segítségére mozduló Benkőt Farkas.

– Csak arra vár, hogy megpróbáljunk segíteni. Csak ezért nem ölte meg – magyarázta el röviden az őrmester a helyzetet társának.

Az őrmester visszament a roncs hátuljához. Ahogy számított rá, az orosz csak némi fáziskéséssel reagált a tank sárhányója felett felbukkanó sisakra, de így is veszélyesen közel koppant a Moszin–Nagant lövedéke a harckocsipáncélon.

– Nem láttam a búvóhelyét, de úgy saccolom, hogy húsz méterre lehet – számolt be Farkas rövid felderítőútjának eredményéről Benkőnek.

– Most mit csináljunk? – kérdezte Benkő az őrmestert, miközben aggódva nézett kelet felé.
– Gondolkodom – rogyott le a földre Farkas.

De nem sok ideje maradt a tervezgetésre. Alig telt el néhány perc, közeledő harckocsik egyelőre még tompa, vibráló motorzaja tépte szét a már-már irracionális csendet.

– Farkas!
– Igen, főhadnagy úr! – tápászkodott fel az őrmester.

A föld felé szegeződő ágyúcső és a páncéltest közötti résen át kinézett parancsnokára.

– Csináljon gyorsan valamit! Ha itt ragadunk, akkor végünk.

Farkas tapasztalt katona volt, tudta, hogy igaza van a főhadnagynak. Az oroszok nem sokat bajlódtak azokkal, akik egyedül vagy néhányadmagukkal estek fogságba.

A motorzúgás egyre erősödött, jelezve, hogy valami félelmetes és halálos dolog tart feléjük, hogy beteljesítse végzetüket.

Maga sem értette, miért, de hirtelen az amerikai hadsereg egyenruhája jutott eszébe. Farkas ugyan még sosem látott amerikai katonát, de abban a pillanatban biztosabb volt benne, mint bármikor, hogy egy ilyen hatalmas és gazdag ország katonái csakis első osztályú uniformist viselhetnek. Ez erőt adott neki, és ez az erő elszánttá tette. Ösztönösen érezte, mit kell tennie.

Gyors mozdulattal megragadta és maga elé lökte az előtte álló Benkőt, bele egyenesen az orvlövész lővonalába. Benkő teste meg-megrándult a néhány másodperc alatt rázúduló lövedékektől. Az őrmester számolta a lövéseket, és csak akkor engedte földre zuhanni a már élettelen testet, amikor az orosz megpróbált újratölteni.

Aztán egy jól irányzott rövid sorozat a vállhoz szorított géppisztolyból, és az egyik kiégett félláncталpas alatt fekvő orvlövész ugyanolyan halott volt, mint Benkő.

Ahogy beljebb értek, az erdő egyre sűrűbb és nehezen járható lett; a főhadnagy túl nehéznek bizonyult, alig haladtak valamit. Egy patakon keltek át, amikor Farkast elhagyta az ereje. A földre fektette a főhadnagyot.

De nem pihenhettek, a fák közt átszűrődő motorzajba orosz szavak vegyültek, jelezve, hogy miután az ellenség birtokba vette az elhagyott csatateret, behatolt az erdőbe.

Mindketten a hangok irányába fordultak, aztán egymásra néztek.

Az őrmester a fejét csóválva nézett a parancsnokára.

Farkas, ne tegye ezt velem! Nem hagyhat itt! Vigyen magával!

Az őrmester vetett még egy pillantást a hangok irányába, aztán lesütötte a szemét, és válasz gyanánt újra csak a fejét ingatta.

– Az amerikaiak oldalán majd bosszút állok magáért – ezzel búcsúzott el a parancsnokától.

A főhadnagy előbb kérlelte, aztán átkozni kezdte, de ezt már nem hallotta meg a terhétől szabadulva lépteit megszaporázó Farkas. Csak az járt az eszében, hogy az amerikai bakancsok biztosan jobbak, mint az övé, amely átázott az átkelés során.

„Rövid bolyongás után belefutottam egy civilekből és katonákból álló nagyobb menekültcsoportba, velük folytattam tovább az utamat. A helybeliektől azt hallottuk, hogy ha az útról jobbra térünk le, akkor oroszok, ha balra térünk le, az amerikaiak fogságába jutunk. Mi balra fordultunk. Az amerikaiak a holland határ mellé, Bocholtba szállítottak, ahol egy benzinátfejtő állomáson dolgoztam", mesélte Farkas egy fiatal hadtörténésznek, aki a '45-ös dunántúli hadműveletekről írt könyvet. Az író nem volt rest felkutatni a harcok túlélőit, hogy „az olyan rideg tények, mint létszám, felszerelés, hadmozdulatok és a velük együtt járó veszteségek, valamint

a hozzájuk tartozó dátumok, helységnevek mellett az egykori résztvevők apró részletekre vonatkozó személyes visszaemlékezéseinek segítségével hozza közelebb az olvasóhoz azoknak a káoszba forduló napoknak a történéseit" – ígérte a könyv fülszövege. Farkas József, a Magyar Királyi Honvédség egykori őrmestere az ügy szempontjából kiváló interjúalanynak bizonyult, idős kora és az időközben eltelt majd ötven év ellenére is sok részletre emlékezett; az egykori Magyar Királyság területén dúló harcok utolsó napjainak mozzanatai közül egy német utóvéd által megsemmisített orosz páncélosék bírt hadtörténeti jelentőséggel, amelyre egy erdő szélén elterülő mezőn bukkant rá egykori parancsnokával visszavonulás közben. A könyv szerzője ezeket a harcjárműveket a szovjet 6. gárdahadtest kötelékébe tartozó páncélosokként azonosította.

A könyv függeléke röviden bemutatta a nyilatkozók életrajzát, a háborút követő időszakra terjedően is. Farkas József az amerikai fogságból még 1945 őszén hazatért. Ezt követően korábbi munkahelyén, egy fűszeresboltban dolgozott mint segéd. Az ötvenes években családot alapított, esti tagozaton elvégzett egy alapfokú kereskedelmi iskolát, és a Csemege áruházlánc egyik egri boltjában kapott munkát, ahol nyugdíjazásáig állt alkalmazásban. A hadtörténésznek arra a kérdésére, hogy résztvevőként és szemtanúként mit gondol ezekről az utolsó napokban vívott csatákról, rövid gondolkodás után ennyit válaszolt: „Most már világosan látom, hogy semmi értelme sem volt az egésznek."

SZÉLESI SÁNDOR

EL KELL MENNI, VISSZA KELL TÉRNI

– Lezárták a reptereket, határállomásokat, mindent – mondta Ákos. Péternek elment az étvágya, eltolta magától a tányért és a kenyeret, aztán a kezét bámulta. Nem nézett a fiára. – Ausztria nem fogad be senkit. Az embereket visszafordítják a határról. Már most úgy nevezik: vírusfüggöny.

– Akkor teljesen fölösleges elindulni – felelte Péter. – Ez a szar megállíthatatlan. Itt kell megbirkóznunk vele.

– Hát... – tamáskodott a fia. – Ausztriában egyetlen beteg sincs. Ezért mondják sokan, hogy menni kéne. Ha átérünk nyugatra, megmenekültünk.

Atyaúristen, hányszor hallottuk ezt ezen a földön, gondolta Péter, de csak annyit mondott:

– Vagy nem, és oda is átvisszük a kórt.

Csend telepedett az étkezőasztal fölé. Most már Ákos sem evett, ahogy Nóra és Ildikó sem. Oda a vörösboros marhapörkölt.

– Ez a vérzéses láz más, mint a Covid volt pár éve – jegyezte meg halkan Nóra. – Akkor néhány hónap alatt kiderítették, honnan jött, megvoltak a gócpontok, meghozták az intézkedéseket, és csak be kellett tartani őket. Maszk és iskolabezárás. Ennyi. Most meg semmit nem tudunk.

– És sokkal magasabb a halálos áldozatok száma. Lényegében minden harmadik ember meghal.

– Engem az zavar – vette vissza a szót Ákos –, hogy csak Kelet-Európában vannak betegek. Ez nem normális. Sőt nem kicsit misztikus. Cseppfertőzéssel terjed, ugye, legalábbis ez az újfajta mutáció. Már nem kullancsokkal vagy szúnyogokkal. És a vírusok nem szoktak megállni a politikai határoknál. A vírusok nem szoktak megállni sehol.

– Hát nem hiszem, hogy valami mágikus magyarázatot kell keresni mögötte.

– Nem is azt mondtam. De az tény, hogy egyedül Kelet-Európa a fertőzött. Még ha az itt élő arabokat sújtaná csak a fertőzés, vagy a cigányokat vagy a zsidókat. Bárkit, akinek a genetikai kódját meg lehet különböztetni. Vagy csak a férfiakat, vagy a nőket... A kék szeműeket, vörös hajúakat... Azt még el tudnám fogadni. De nincs olyan genetikai kód, amely csak és összességében a kelet-európai emberekre lenne érvényes. Rassztól, nemtől, szemszíntől függetlenül. Milyen vírus az, amely nem fertőz a Lajtától nyugatra? Fertőrákoson még meghalnak emberek, Fertőmeggyesen meg egy beteg sincs? Mert ez a helyzet…

– Na elég! – mondta az apja, és felállt. A szék lába megcsikordult a járólapokon, Péter összeszedte az asztalon hagyott tányérokat, összeöntötte a lábosba, majd átvonult vele a konyhába, és az egészet belekotorta a szemetesbe. Ételt nem dobunk ki, mondogatta mindig az anyja. Hát most kidobunk! Amikor visszatért az asztalhoz, Ildi szólalt meg:

– Majd én elmosogatok.

Péter bólintott, és elment a szobájába ledőlni egy kicsit. Mindig ezt tette szombat és vasárnap ebéd után. Egy, másfél, két óra alvás. Úgy érezte, szüksége van rá. Talán a kor. Ötven fölött jólesik egy kis ejtőzés. Hétközben a földeken, a traktor volánja mögött úgysem engedheti meg magának... Bár néha elábrándozott azon, hogy lefekszik a szalmabálák árnyékába, mint gyerekkorában, de kinek van arra ideje?... Ó, a boldog ezerkilencszázkilencvenes évek!

Arra ébredt, hogy a gyerekei fojtott hangon vitatkoznak a nappaliban.

– Azért akadnak országok, amelyek még befogadnak minket – mondta a fia. – El tudunk menni Dominikára vagy valahová Afrikába, ahova vannak még repülőjáratok.

– Már nem kapsz rájuk jegyeket – felelte Nóra. – Engedd el, bátyó!

– És Afrikából jött ez az egész szar – tette hozzá Ildikó. – Nem egy ottani kullancsfaj hozta be, amelyik a klímaváltozás miatt elterjedt nálunk is?

– Muszáj megpróbálni! Összepakoljuk a családot, és nekiindulunk!

– Én nem megyek sehova – állt meg az ajtóban Péter. – Nem tudom, hogyan számolok el a lelkiismeretemmel, ha a kórt elvinném olyan emberek közé, akik amúgy nem fertőződtek volna meg. Egyébként meg ha bennem van, hetven százalék az esélyem, hogy túlélem. Ha nincs bennem, akkor pedig minek meneküljek?!

– Azért, mert lehet, hogy most nincs benned, de egy hét múlva benned lesz – kiabálta Ákos. – Azért, apa, mert felelősséggel tartozol értünk is. Nem csak az idegenekért. Értem, a lányodért, a menyedért és az unokádért, aki lehet, szívesen megismerne.

Péter lemerevedett.

– Ildikó állapotos?

A fia és a menye hallgattak, de ez a hallgatás mindent elárult.

– Nem így akartuk közölni – jegyezte meg halkan Ildikó.

– Sok mindent nem így akartunk – tette hozzá Ákos még halkabban. – Például nem ilyen helyzetben gyereket vállalni. De most már legalább érted, apa. Hogy miért akarok eltűnni ebből az országból. Ez a fertőzés túl gyorsan terjed. Döbbenetes a halálozási arány. Pár hét, és nem lesz elég orvos. Nem lesz szülészorvos. Nem lesz kórházi ágy. Nem lesznek ápolók… Nem lesz senki, aki segíthessen.

– Menjetek! – adta meg az engedélyt Péter. – Én maradok, ez biztos, de szóljatok, ha tudok valamiben segíteni, azt megteszem.

– Misztikus marhaság – dohogta Péter. A vírus, amely nem terjed a nyugati határokon túl. – Mintha elmenekülhetnénk a sorsunk elől!...

Ákos és Ildikó időközben hazamentek, Nóra pedig bezárkózott a szobájába sorozatot nézni. Péter lefőzött egy kávét, kitöltötte a kedvenc kékeszöld bögréjébe, bekeverte némi tejjel, és kisétált vele a teraszra. A háza a falu szélén állt, egy alacsony domboldal kétharmadánál. Belátta az egész vidéket. Kezét szemellenzőként a homloka elé emelte, és belenézett az alkonyatba. Érezte a learatott búza után maradt tarló illatát, a kiszikkadt föld felől érkező száraz szellőt. Az enyhülő nyári meleget. Szerencséjük volt az aratással. Elkerülték őket az egyre gyakoribbá váló viharok. Időben el tudták végezni a munkát. Ez jó. Még akkor is, hogyha feleannyian voltak rá. Mert ez a rohadt vérzéses láz tényleg gyorsan terjedt, és az emberek a hírek hallatán megijedtek, bezárkóztak, kerülték a kapcsolatot másokkal. Bár egyre nagyobb volt a pánik, Péter nem hagyta magát befolyásolni, ő kiment elvégezni a munkákat. A nagyapja mondogatta, hogy nincs az a helyzet, amikor a gazdaember ideges kell legyen, ha van mivel dolgozni. Mert dolog, két kéz és kitartás kell csak az élethez.

Ez az okosság nem veszett el a nagyapjával együtt. Péter is hitt benne, s látta, hogy ha nincs munka, könnyebben eljön a vég. Az öreg egy combnyaktörésbe halt bele. Az még nem lett volna végzetes, hogy leesett a lépcsőn, de az már igen, hogy három hónapra ágyba kényszerült. Az ágy ölte meg, a tétlenség, nem a baleset.

Péter a háza erkélyén, kezében a kávéjával a naplementét bámulva két világ határán érezte magát. Belelátott még a nagyapja életébe. Dolgozott az apjával. Aztán amikor az apja is elment – egy évvel a koronavírus okozta járvány előtt vitte el a tüdőrák –, akkor a saját lábára állt. Már volt családja. Erősnek, modernnek érezte magát. Szakkönyveket olvasott, mindent megtanult a legfejlettebb mezőgazdasági technológiákról. Próbált alkalmazkodni a klímaválsághoz, az állami szabályozásokhoz, a kereskedői igényekhez. Követte az újabbnál újabb lehetőségeket, pályázatokat adott be. Ha kellett, céget alapított, ha kellett, szövetkezeti mozgalmat. Mindig követte a technológia újításait. Most azonban hirtelen úgy érezte magát, mintha a saját nagyapja lenne. Rádöbbent, hogy két-három éve nem vett már a kezébe szaklapot. Abból él, amit eddig megtanult, azokat az eszközöket használja, amiket eddig megvett. Megöregedtem volna?, töprengett. Lehetséges. Át kéne adni a stafétabotot Ákosnak. De aztán arra gondolt, hogy a fia nem áll készen.

Kiitta a kávé maradékát a pohárból. Ákos sosem fog készen állni, neki nem ez az élete.

Megfordult, hogy visszatérjen a házba, ám hirtelen szembe találta magát Nórával. A lánya szemében könny csillogott, arcán eltökéltség látszott. Péter megijedt.

– Mi a baj, kincsem? – kérdezte.

Nóra tétován előrelépett kettőt. Majd hirtelen a nyakába borult.

– Ákosék azonnal indulni akarnak – zokogta. – Ugye jössz velünk, apa? Ugye jössz velünk?

– Most kell menni – bizonygatta Ákos, de mire összecsomagoltak, alapvetően megváltozott a helyzet: területi kijárási korlátozásokat vezettek be. Ez Ákos elszántságát csak növelte, ám Ildikó megijedt.

– Az útzárakon nem jutunk át autóval – ez volt a véleménye.

– Akkor nem a főutakon megyünk, hanem a kertek alatt – bizonygatta Ákos. – Ismerek néhány elkerülő erdei utat. Ott biztos nem állítanak útzárat.

– Rendben, de még ha ki is jutunk a megyéből, hogyan kelünk át a Dunán?
– Hát kerüljük ki a Dunát! Menjünk Szlovákia felé!
– A szlovák határon még nehezebb lesz átkelni. Fegyverrel védik. Azt gondolom, eljutunk kocsival, ameddig eljutunk... Talán megpróbálhatjuk a fővárosi átkelést. Ha észrevétlen be tudunk csorogni Budapestre, akkor ott átmegyünk valamelyik hídon.
– Csak aztán el is kell hagyni a várost. Mi van, ha nem tudunk Budapestről kimenni?
– Nem ott a legnagyobb a fertőzöttség? – kérdezte Péter.
– Azt hiszem, ez most ebből a szempontból lényegtelen – torkolta le az apját Ákos. – Biztos vagyok benne, hogy Budapestről is ki lehet jönni valahogy. Minden csak pénz kérdése ebben az országban.
– És akkor még mindig ott a határ.
– Azon már biztos, hogy gyalog kelünk át. Letesszük a kocsit, és a kertek alatt, erdőben átosonunk Ausztriába.
Ákos nem nagyon győzte meg a feleségét, de Nóra hirtelen mellé állt.
– Menjünk! – jelentette ki. – Menjünk minél előbb! Mi bajunk eshet? Ha elkapnak minket, legfeljebb visszahoznak ide. Az osztrákok nem fognak lőni… Nem, apa?
– Volt, amikor lőttek. De ha nem is ők, akkor a mieink.
– De az már régen volt. Szerintem még te sem éltél akkor.
Péter bólintott.
– Én itt maradok, és a ház meg a föld sem megy sehová. Ha visszatoloncolnak titeket, lesz, aki vár benneteket.
– De akkor legalább megpróbáltuk – bizonygatta Nóra Ildikóra pillantva. – Jussunk ki! Jussunk el nyugatra! Aztán amikor ennek az egésznek vége lesz, akkor hazajövünk. Mert mindennek vége lesz. Nem? A Covidnak is vége volt. Ennek is vége lesz.
– Az a lényeg, kicsim – ütötte a vasat Ákos is –, hogy mire a baba jön, olyan helyre jussunk, ahol megfelelő orvosi ellátást kaphatsz. Ez a cél. Leginkább ezért megyünk.
– Nem gondolod meg magadat, apa? – kérdezte Nóra Pétert.
Az apja a fejét rázta.
– Nem, kincsem. Jó ez így. Valakinek a gazdaságra is vigyáznia kell. És a házra. Az emberek, ha megneszelik, hogy elmentünk, akkor széthordanak mindent. Jobb ez így. Aztán meg... – Péter egy pillanatra elakadt. – Aztán meg megküzdöttünk ezért a földért. Talán a bátyádnak egyszer elmeséltem, de neked nem mondtam, hogy a világháború után a nagyapádat kitelepítették Németországba. A svábok nagy részét kitelepítették, a mi családunkat is... Negyvenhatban értük jöttek, marhavagonokba pakoltak mindenkit, és elvitték a fél falut Hamburg alá. Nagyapád akkor volt tizenhét éves. Annyiban szerencséje volt, hogy nem vitték el a frontra harcolni, de a kitelepítést nem úszta meg. Az anyjával indult el hazafelé gyalog Németországon keresztül. Itt akart élni és meghalni, bármi várjon is rá.
– Vagyis ha ott marad Németországban, most nem fenyegetne minket a vérzéses láz – szúrta közbe Ákos.
– És nem ismered meg Ildikót, és Ildikó nem szül neked gyereket – riposztozott mérgesen Nóra. Dühös lett a bátyjára. Nem szabadna így beszélnie a családi tragédiákról.
– Szóval már csak ezért is maradok – fejezte be Péter, elengedve a füle mellett a fia szavait. – Nem lenne ildomos feladnom azt a földet, amiért a nagyapád visszagyalogolt kétezer kilométert.
Ákos felsóhajtott.
– Bocs, apa! – A két nőhöz fordult. – Ti készüljetek! Amint sötét lesz, indulunk.

Péterben működtek a régi reflexek: összeszedte a családi ékszereket, és becsúsztatta őket egy olyan derékövbe, amit fel lehetett venni a ruha alá, majd átadta Péternek. Benne volt a jegygyűrűje, a felesége ékszerei, az anyja nyaklánca, nyolcvan év családi ereklyéi, amik nem kerültek sírba az elhunytakkal. Mindeközben arra gondolt, hogy ez évszázadok óta így működik ezen a földön, de az is lehet, hogy már egy évezrede. Összecsomagolni, ékszert, értéket zsákba tenni, ruhába varrni, zokniba gyűrni, és menekülni. Mennyien menekültek már el innen! Ötvenhat szeptemberében temette el a nagyapja az anyját. Novemberben, a forradalom bukása után azt javasolták, meneküljön, mert túl nagy volt a szája. Vannak kint német rokonok, nem? De a nagyapja maradt, virágot vitt az anyja sírjára. Ha már hazajöttek negyvenhatban, ha már a mama itt van, ő sem megy neki a világnak… Itt akarta felnevelni a fiát is, aki akkor hatéves volt.

Pár éve volt kint Belgiumban megtekinteni egy korszerű mezőgazdasági kisüzemet. A tulajdonos, aki fogadta őket, eldicsekedett azzal, hogy a gazdaság ötszáz éve a családja tulajdonában van. Péter arra gondolt, hogy csak a 20. században négy kisajátítást élt át a családja. Hogyan lehet egy ilyen földön megmaradni, jutni egyről a kettőre, becsületben gyarapodni?

Ákos átvette az ékszerekkel teli övet, s rögtön felcsatolta magára. Aztán megölelte az apját. Olyan hosszan ölelte, amilyen hosszan talán még soha életében. Nóra megint sírva fakadt, és nem is álltak el a könnyei, míg be nem szállt Ildikó mellé a kocsi hátsó ülésére. Lehúzták az ablakokat, és integettek, mintha csak kirándulni mennének. De valahogy nem volt igazi ez az integetés, nem volt benne lendület és kitartás. Ákos húzta vissza először a kezét, markolta inkább a kormányt, majd Ildikó, aki rögtön ez után feltekerte az ablakot. Nóra karja maradt kint legtovább, Péter egészen addig látta, míg el nem nyelte őket az éjszaka.

Akkor aztán visszament a házba, bekapcsolta a tévét, és nézett valami bugyuta, könnyed magyar sorozatot, amiben egyetlen szereplő sem tűnt természetesnek. Ült a karosszékben, amely hozzáidomult már a testéhez az elmúlt évek során, és nem akarózott felállnia onnan. Megfogalmazta magában a kívánságot: kellene egy sör vagy akár egy pohár bor, de nem mozdult. Csatornát váltott, a híreket nézte: a vérzéses láz tovább terjed, a megbetegedések száma meredeken emelkedik, a mortalitás hatalmasabb, mint bármely más járványnál a történelem folyamán. Senki nem érti, miért nem fertőz a vírus Kelet-Európán kívül, de pár politikus felvetette az Osztrák–Magyar Köztársaság gondolatát. Vakcina még nincs, de csatoljuk az országot a nyugathoz, hátha…

– Attól még földrajzilag Kelet-Európában maradunk – morogta Péter maga elé.

Megszólalt a mobilja. A tizedik csörgés tájékán megelégelte, majd nehezen feltápászkodott, és a kezébe vette a készüléket. A falu polgármestere hívta.

– Péter bátyám, szükségünk van rád. Veled minden rendben?

– Ha arra gondolsz, Géza, hogy megbetegedtem-e, akkor minden rendben. Teljesen jól vagyok.

– Ezt öröm hallani. Mikor voltál utoljára a faluban?

– Napok óta nem néztem be sehová. Van nekem itthon mindenem.

– Na, hát nem tudom, hogy hallottad, nem hallottad, mennyiben értek el hozzád a hírek, de... De elért bennünket is a vírus. Már legalább négyszáz megbetegedésünk van. Orvost, ápolót nem kapunk. Csak jótanácsokat.

– És miben tudok én segíteni?

– Tied a faluban az egyetlen minikotró... El kéne temetni a holtakat.

Este öt halott volt, másnap reggel tizenkettő, délben tizennyolc, másnap estére huszonhét. Csak ebben a faluban. Péternek gödröt kellett ásnia, de a tervezett gödör már akkor kicsinek bizonyult, amikor elkezdte.

Reggel hatkor indult neki. Beült az öreg Neuson 6503-as minikotró vezetőfülkéjébe, és kigurult a falu déli határába, távol az autóúttól, a Cserfes-árkot kísérő vékonyka erdősáv mellé. A kijelölt hely nem a falu földje volt, hanem az egyik halotté, de a polgármesteri hivatal a vészhelyzetre hivatkozva kisajátította. A tulajdonosát elsőként vitte el a vérzéses láz. Péter ötven éve ismerte. Együtt játszottak a porban gyerekként, együtt jártak iskolába és fociztak a mezőn iskolatáskából épített kapuk előtt. Együtt dolgoztak később a földeken is. Azon a földön is, amin most a tömegsírt kellett megásnia.

Alig erősödött meg a nap, amikor katonai teherautók tűntek fel a falu határában, és ember formájú, bezsákolt holttesteket hoztak magukkal. Még nem volt hova letenni őket, így továbbhajtottak. Nem sokkal később a polgármester azzal hívta fel Pétert, hogy ásson nagyobb gödröt, mert feltehetően a környező falvakból is ide fogják hozni a halottakat. Nagyobb gödröt? Három és fél méterig nyúl le a Neuson 6503-as. Szélesebbet, mondta a polgármester. Szélesebbet. Reggel tízkor még vezettek valamiféle statisztikát, délután ötkor már nem.

Péter indulás előtt csomagolt magának ebédet, de aztán nem nyúlt hozzá, nem volt étvágya. Inni is alig ivott egész nap, egy vagy két kortyot abból a másfél literes ásványvizes palackból, amit berakott a minikotró vezetőfülkéjébe. Délután megjelent egy tetőtől talpig védőruhába öltözött ember, belenézett a gödörbe, integetett, mondott valamit, amit Péter nem értett, majd elment. Nem sokkal később a polgármester megint hívta. Arra kérte, fejezze be az első gödröt, mindjárt hozzák az első halottakat. De kicsit arrébb, olyan tíz-tizenöt méterrel lejjebb lásson neki újra az ásásnak.

Péter szót fogadott. Hátratolatott a géppel, és nekiállt az új gödörnek. Nem sokkal később két katonai jármű érkezett, az egyikről nejlonba tekert holttesteket szórtak az első gödörbe, a másikról meszet öntöttek rá, majd távoztak. Péter akkor tartott egy kis szünetet. Lemászott a vezetőfülkéből. Nekidőlt a minikotrónak, és a földet nézte. Arra gondolt, végig kellene menni a nehéz tárcsásboronával a tarlón, majd mélyen beszántani. A tavasz vége, nyár eleje vizes volt, sok eső esett, megemelkedett a belvíz, és voltak napok, amikor úsztak a mélyebben fekvő földek. A búza gond nélkül kikelt, viszont aratás előtt talált egy-két olyan nyomot, amely a levélfoltosságot okozó gomba jelenlétére utalt. Elérkezett ide a szél szárnyán.

A szél hozza. A víz táplálja. Tarlóhántás és mély beszántás. Idén még nem okozott gondot, de most kell elejét venni annak, hogy átteleljen, és tavasszal beinduljon… A vérzéses láz cseppfertőzéssel terjed. És azt teszi, amit a neve sugall. Vakcina nincs rá. A holtakra földet kellene tolni.

Péter mélyeket lélegzett. Megengedhette magának, távol a falutól, távol mindenkitől. Itt nem fenyegette semmiféle cseppfertőzés. Egy tonna mész az mindösszesen, ami itt és most az emberre emlékezteti. Egy tonna mész a szomszédos gödör tetején. Hirtelen úgy döntött, befejezi a másik munkát, és nem foglalkozik többet a temetéssel. Ha Géza megint felhívja, közli vele, hogy vigyék el a kotróját, ássanak ők maguk új gödröt.

De a polgármester nem hívta. A helyettese volt az, aki telefonált, Géza is elkapta a vérzéses lázat, otthon haldoklik. Péter nem vacakolt: a Neuson 6503-ast kint hagyta a félkész gödör mellett, és hazagyalogolt.

Este jött rá, hogy egész nap nem evett semmit. Összeütött három tojásból egy rántottát, szórt rá egy kis sajtot, gondolkozott a cheddar és a parmezán fölött, aztán a cheddar mellett döntött. A széle kicsit penészes volt, azt levágta. Ráreszelte a rántottára, majd megette egy szelet száraz kenyérrel, ami még az előző napokról maradt. Arra gondolt, hogy sütnie kéne kenyeret. Elővette a cseréptálat. Aztán visszatette a szekrénybe. Nem volt kedve a tévét sem bekapcsolni, csak ült a sötétben, egy könyvvel az ölében, amit valamikor húsz évvel ezelőtt olvasott utoljára.

Azért vette elő, mert… Mert valami miatt elővette, ehhez támadt kedve, de aztán egy sort sem olvasott belőle. Ki se nyitotta. Tíz óra tájékán megszólalt a telefonja. Rápillantott a kijelzőre, és gyorsan mozdult: a fia telefonált.

– Helló, Ákos!

– …Apa… – A hang szakadozott, alig lehetett érteni a szavakat. – Figyelj... jutott... de nem... ez az egész vérzés... vissza… gyors…

A vonal megszakadt. Péter bámulta egy kis ideig a mobilt, kézben tartotta, várt, hátha megint megszólal. Hirtelen megrezdült, de nem hívást jelzett, csak egy sms érkezett. Péter megnyitotta. Ákos küldte, és az állt benne: „a gondolat apa a vírusfüggöny egy gondolat", semmi több, több üzenet vagy hívás nem érkezett.

Töltőre tette a telefont, és az ágya mellé helyezte a kis éjszakai komódra, majd ruhástól bedőlt az ágyba. Jókor mentek el, gondolta, még éppen idejében. Akárhova is jutnak, ott jobb dolguk lesz, mint itt. Ez járt a fejében, és maga sem tudta, mikor nyomta el az álom.

Autózúgással köszöntött be a reggel, szokatlan hang a madarakhoz szokott fülnek. Nehéz katonai teherautók gurultak végig a falu főutcáján. A konvoj alatt remegett az úttest, nem ekkora terhelésre tervezték. Az egyik kanyarban álló, kétszáz éves kis templom fala megrepedt. Az autók a falu déli határában lekanyarodtak a földútra. A gödrökhöz tartottak. Megint megszólalt Péter mobilja.

– Anna vagyok, Péter – mutatkozott be a hívó, a polgármester másik helyettese. – Anna vagyok. Figyelj! Géza haldoklik. Dénes is haldoklik, folyik mindkettejükből a vér. Figyelj, Péter! Ki kéne menned a határba a traktorral is. El kéne temetni az embereket. Te jól vagy. Ugye nincs semmi bajod? Szólj bele... – A nő hangja elhalkult, mintha elfordult volna a telefontól. – Biztos neki kell mennie?

– Felvette? – kérdezte egy távoli férfihang.

– Fel – válaszolta a nő.

– Csak a kint hagyott minikotróra van emberünk – felelte a férfihang tompán. – Ha van valami védőöltözéke, azt vegye fel! Ha van maszkja, keresse elő, vagy kössön az arca elé sálat!

– Menni kéne, Péter! – mondta a nő megint csak a telefonba. – Menni kéne... Hallottad? Vegyél fel maszkot meg ruhát. Nem tudok mást, aki ezt megcsinálná. Anna vagyok... Kérlek, menj! – A nő hangja zokogásba fúlt.

Péter kibontott egy üveg körtepálinkát, vizespohárba töltött magának egy decit, és egyetlen lendülettel lehúzta az egészet. Ez volt a reggelije. Kiment a fészerbe, ahol a traktor állt. John Deere 7530-as, mélyásó kanállal az elején. Strapabíró, szép gép. Ez se mai gyerek, de bírja. Hárman fektettek bele, úgy vették meg közösbe' tíz évvel ezelőtt. Péter beült, beindította, járatta egy kicsit, és nézett maga elé. Semmi fakszni, nem díszítette fel a fülkét, mint mások. Egyszerűség, tisztaság, célszerűség. Pár perc elteltével kigurult a fészerből.

Messze volt már az esős tavasz, a föld porzott a traktor hatalmas, vastag kerekei alatt. A szántóföld szélénél egy katona integetett, menjen tovább. Nem állította meg, nem kérdezett, feltehetően tudta, miért jött. A vékony erdősáv mellett négy teherautó állt. Halottakat pakoltak le róluk. Nem is pakoltak, inkább dobáltak le, toltak lefelé a platóról. Ahogy Péter közelebb ért a John Deere-rel, látta, hogy ezek a holttestek nincsenek nejlonzsákban. Ruhában, félmeztelenül vagy meztelenül feküdtek a földön. Megdöbbent. Megállt.

– Ne álljon meg! – üvöltött egy parancsoláshoz szokott hang távolról. – Ne álljon meg! Menjen tovább! Rajta, végezze el a feladatát!

Péternek már az ajkán volt, hogy ő nem katona, neki ne parancsolgasson, mert kiszáll és hazamegy, de egy szó sem jött ki a torkán. Ehelyett rálépett a gázra, és előrébb gurult.

Két teherautó ekkor elindult visszafelé az út irányába, a harmadik pedig kicsit arrébb állt, mert a hátrafelé letolt tetemek már egészen a plató széléig értek. Megmozdult a Neuson 6503-as túloldalt, szemben: egy védőöltözéket viselő alak ült a vezetőfülkében. Láthatóan tudta, mit csinál, mert a markolókanál megemelkedett, a minikotró pedig előrébb gurult gumikerekein, egészen a félig kiásott gödör széléig.

– Tolja! Tolja! Tolja! – kiabált az előző férfi Péter felé, bár még mindig nem lehetett látni, honnan. – Tegye a dolgát! Gyerünk!

Péter gázt adott, a traktor böffent egyet, majd megint megindult. Leeresztette a kanalat egészen a földig, ráhelyezte a kiszikkadt, nyár végi talajra. A föld felső rétege feltöredezett, apró göröngyök pattogtak szét, csúsztak bele a kanálba, majd a mélyásó kanál fogai belekaptak az első holttestbe, a másodikba, a harmadikba, és a földdel együtt beletolták őket a legközelebbi gödörbe. Péter felemelte a kanalat, hátratolatott, helyezkedett, és újból nekiindult; egy halott, két halott, három halott… A harmadik teherautó elment, a negyedik platója lassan kiürült, az már a harmadik, a Neuson 6503-as által ásott gödör mellé szórta a holttesteket, Péter pedig csak tolta bele őket a meszesgödörbe, csak tolta, tolta és tolta, merev kezek, lábak erdejét, fejek kerek gömbjeit, mint kopott bőrlabdákat, amik mintha nem is lennének hozzánőve a bevérzett felületű testekhez. A fakó, forduló arcokban üveges szemek ültek, csatakos haj keretezte őket, néhányan vicsorogtak vagy mosolyogtak, volt valami azonosíthatatlan viaszos grimasz rajtuk. Számolatlanul sok holttest gördült, fordult, csapódott, többnyire ismeretlenek. De akadt néha egy-két ismerős is, lám, Géza, tegnap még beszélt vele. Péter agya kikapcsolt, csak a keze-lába járt, gáz, fék, tolatás, előre, kanál le, fel, a műszerfalra fókuszált. Már nem is volt világ körülötte, nem látta, nem volt kíváncsi rá, mert az nem az ő világa volt, hanem valaki másé, valami másé, fel kanál, hátra, előre, le, és kezek és lábak és testek lehetetlen ívben, és bevérzett arcok, és újra és újra, és újra, aztán megpillantotta a fia arcát, a menye arcát és Nórit. Nem, Nórit nem, Nórinak csupán a ruháját látta, nem is, csak egy lányalakot, akinek a ruhája hasonlított Nóri ruhájára. Lát egy testet hason feküdni, és a ruha rajta talán hasonlít Nóriéra… De biztos nem ő az ott… Ákos és Ildikó, igen, Ákos és Ildikó ott fekszenek egymáson keresztben, tehetetlenül, mozdulatlanul, csak a test… Úristen, csak a test. De Nóra nem az a lány, csak olyan az a ruha, más is szeretheti azt a divatot és azt a színt, nem?! Péter nem gondolkodott, csak a keze mozdult meg, le a kanál, gáz, előre, és ment minden a gödörbe. Ment minden a gödörbe, amíg már nem maradtak a szántóföldön holttestek, csak maga a száraz, szikkadt talaj a mélyásó kanál párhuzamos fognyomaival és a keréknyomokkal. Akkor aztán Péter még lejjebb tolta a kanalat, feltörte a földet. Törte, és tolta rá a holtakra, tolta, tolta, tolta, amíg el nem tüntette az összes nyomot. Amíg meg nem szabadult mindentől, ami erre a kurva életre emlékeztette.

SIMON MÁRTON

VIRÁGOK ÚTJA HAZA

Forrai Ferencnek

Ha lerajzolod, csináld úgy, mintha középen ketté
lennénk vágva, felülről, szemből, kevés vonallal, a páros
szervekből szigorúan az egyik oldalt, a hajszál-
ereket a kibetűzhetetlen messzeség mélyén,
ahogy a fekete föld kontrasztja felmutat, vagy le,
a zihálás hártyavékony, ismerős keresztmetszetét.

Ha lerajzolod, csináld úgy, mintha nem számítana,
kinek mi van a szájában, mert tényleg nem számít,
csak a hullám teteje, amikor kapaszkodunk, amikor
a térded kék lesz, és a hiú remények élővilága pusztul,
mert színe lesz annak is, amiben örökre itt hagynak egyszer,
bár eléggé meglepődnél, ha a felhőkhöz bármi köze volna.

Ha lerajzolod, úgy csináld, hogy ne rajzold le,
kis kerek érzésekből pecsétnyomót soha,
krumplinyomdáink a disznók elé szóratnak, igazi
hamisítvány gyöngysor sok szemünk, ha úgy
adódna, hogy ez egy szimuláció, akkor miért, miért,
villanyt feloltasz, miért ide voltál muszáj, sóhajts.

Ha lerajzolod, úgy csináld, hogy középen én
ülök egyévesen, körülöttem pedig mindenki,
akiket soha többé nem fogok látni, legyen egy feldíszített
fa, és legyenek ott a fekete-fehér foltok, akiktől származunk,
van egy szögletes lyuk az időn, be lehet rajta látni,
semmi nincs ott, csak egy régi jövő, azt nézd.

Növények vándorlásának azt a folyamatot
nevezzük, amelynek során.

LAPIS JÓZSEF

BESZÉDTÖREDÉKEK A HALÁLRÓL

Érintés

A ravatalozóban élesednek az érzékek,
mintha a hideg és a pillanat arra szövetkeztek volna,
hogy valamit épp most ne veszítsünk el.
A sálam, ahogy a borostába akaszkodik,
a tüdőm, ahogy horzsol benne a levegő.
Az ujjamon a bőr,
amellyel édesapám bőréhez érek.
A túl jól ismert, kérges archoz,
amelynek ráncaiból fölfedezek néhányat már a tükörben is.

Utoljára látom szemtől szemben.
De már most is valaki mást látok.
Valami mást.
Nem feltétlen a reménységet.

Kívül reked itt a szomorúság.
Ott bóklászik, keresi a helyét a sírok között,
vissza-visszatér egy még üres, keményre fagyott sárgödörhöz.
Várja a fekete ruhás embereket,
hogy ideig-óráig beléjük költözzön.

A ravatalozó védett hely.
Még nem szorít ki minden levegőt a vég.
Apám orra az ujjbegyem alatt gumikemény.
Azt várnánk az utolsó érintéstől,
hogy még egyszer fogja össze és sűrítse magába mindazt, ami volt,
ami velünk történt.
Hogy amikor azt mondom, apám,
ne arra célozzak, aki már nincs, hanem arra, aki
van.
Volt.
Még egyszer, utoljára ne legyen senki más, csak ő.
De nem az ő arca már,
csak az enyém.
És a testvéremé, és a temetkezési vállalkozóé most ez a merev arc.

Nem tudom,
a cipő kényelmetlenebb, vagy a bordakosár.
Valami feltöri itt a szív sarkát.